

TOPLUMSAL CİNSİYET ÇERÇEVESİNDE
ZORLUKLAR, EĞİLİMLER, OLANAKLAR

DİYARBAKIR'DA PANDEMİ VE KADIN

Aysel FİDAN

DİYARBAKIR'DA PANDEMİ VE KADIN

TOPLUMSAL CİNSİYET ÇERÇEVESİNDE
ZORLUKLAR, EĞİLİMLER, OLANAKLAR

AYSEL FİDAN

**DİYARBAKIR'DA PANDEMİ VE KADIN
TOPLUMSAL CİNSİYET ÇERÇEVESİNDE ZORLUKLAR, EĞİLİMLER, OLANAKLAR**

DİSA YAYINLARI

Yazar: Aysel Fidan

Program Yönetimi: Atalay Göçer

Redaksiyon: Bahtiyar Mermertaş

Kapak Tasarımı: Onur Öztürk

Sayfa Düzeni: Onur Öztürk

Kapak Resmi: Berna Yangın

Yayına Hazırlayan: Atalay Göçer

Yayın Tarihi: Aralık 2020

ISBN: 978-605-5458-47-8

Copyright ©Aralık 2020

Bu yayının tüm hakları saklıdır. Yayının hiçbir bölümü Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nün (DISA) izni olmadan çoğaltılamaz.

DİYARBAKIR SİYASAL VE SOSYAL
ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ

ENSTİTUYA DIYARBEKİRÊ BO
LÊKOLİNÊN SİYASÎ Û CIVAKÎ

DİYARBAKIR INSTITUTE FOR POLITICAL
AND SOCIAL RESEARCH

Tel: 0 412 228 14 42

Faks: 0 412 224 14 42

www.disa.org.tr

disa@disa.org.tr

facebook.com/disadiyarkir

twitter.com/disadiyarkir

Aysel Fidan 1991 yılında Diyarbakır'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Diyarbakır'da tamamladıktan sonra 2014 yılında Boğaziçi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ile Okul Öncesi Öğretmenliği'nden mezun oldu. Okul Psikolojik Danışmanı olarak çalışıyor. 2016 yılında Çukurova Üniversitesi'nde Aile Danışmanlığı eğitimi aldı. Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü (DİSA) üyesidir. Aile danışmanlığı ve İslami feminizmler alanlarında çalışmalar yürütüyor. Son çalışması 2019 yılında DİSA bünyesinde Diyarbakır için Kadın Okumaları Projesi kapsamında hazırlanan "Kadınlar, Kadınlıklar, Diyarbakır'da Kadın Olmak / Kadın Farkındalığını Geliştirme Deneyimi Etki Analizi" başlıklı araştırma raporudur.

"Diyarbakır'da Pandemi ve Kadın / Toplumsal Cinsiyet Çerçevesinde Zorluklar, Eğilimler, Olanaklar" başlıklı bu araştırma Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü (DİSA) Diyarbakır için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Araştırma Programı "Diyarbakır STK Toplantıları: Pandemi ve Kadın Projesi" çerçevesinde Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'nin (HBSD) desteğiyle yapılmıştır.

 **HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG**
**DERNEĞİ
TÜRKİYE
TEMSİLCİLİĞİ**

Çalışmada yer alan görüşler, DİSA ve HBSD görüşleriyle örtüşmeyebilir.

TEŐEKKÜR

Bu alıŐma nihayete ererken araŐtırmada sunduğum verilerin kaynağı olan ve pandemi s¼recindeki yoğunluklarına rağmen beni oldukça sıcak karŐılayan Dayanışmanın Kadın Hali Derneği (DAKAH-DER), Diyarbakır Bağlar Kadın Pazarcılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Diyarbakır Barosu Kadın Hakları Merkezi, Diyarbakır İŞ Kadınları Derneği (DİKAD), Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası (DTSO) Kadın Meclisi, EĞitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞitim-Sen) Diyarbakır Kadın Meclisi, İnsan Hakları Derneği (İHD) Diyarbakır Şubesi Kadın Komisyonu, Kadın ve Demokrasi Vakfı (KADEM) Diyarbakır Temsilciliği, KAMER Vakfı, Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) Diyarbakır Kadın Meclisi ve Rosa Kadın Derneği ile içtenlikle sorularımı yanıtlayan örg¼t temsilcilerine, öğrendiklerimi her paylaşmak istediğimde bana zaman ayıran ve ilgiyle dinleyen Pınar CAN'a, bu araştırmaya odaklandığım dönemde desteklerini esirgemedен kendileriyle daha az zaman geçirmemi anlayıŐla karŐılayan aileme, beni araştırmanın b¼t¼n s¼relerinde destekleyen ve geliŐtirici geri bildirimleri ile besleyen Atalay GÖÇER'e, araştırmayı destekleyen Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'ne ve bu araştırmayı yapmamı mümkün kılan DiŐA'ya teŐekk¼rler ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
GİRİŞ	11
BİRİNCİ BÖLÜM: PANDEMİ SÜRECİNİN KADINLARA VE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNE ETKİLERİNİ ANLAMAK	13
Pandeminin Kadınlara Etkisi	13
Pandeminin Sivil Toplum Örgütlerine Etkisi	15
İKİNCİ BÖLÜM: TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARINI ÖLÇEĞİNDE DİYARBAKIR'DA PANDEMİ VE KADIN	17
Araştırmanın Amacı	17
Araştırmanın Yöntemi	17
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ARAŞTIRMA BULGULARI	21
A. PANDEMİ ÖNCESİNDE ÖRGÜTLER VE ARKA PLANLARI	21
Faaliyet Süresine Göre Örgütler	21
Örgütlerin Hedef Grupları	23
Örgütlerin Temel Amaç, Hedef ve Faaliyet Alanları	23
Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Örgütlerinin Durumu	24
Yürütülen Faaliyetler	26
Pandemi Öncesinde Örgütler ve Arka Planlarına İlişkin Notlar ...	27
B. ÖRGÜTLERİN GÖZÜNDEN PANDEMİNİN DİYARBAKIR'DA YAŞAYAN KADINLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	28
Örgütlere Göre Artan Şiddet Türü	29
Örgütlere Yapılan Başvurular	30
Başvuruda Bulunan Kadınların Profili	30
Pandemi Sürecinde Öne Çıkan Konular	31
Pandemi Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Yürüten Örgütlere Yapılan Başvurularda Öne Çıkan Konular	33
(a) Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Yeniden Üretilmesi ve Artan Ev İçi Şiddet	35

(b) Artan Yoksulluk ve Ekonomik Zorluklar	36
(c) Karar Vericilerden Kaynaklı Sorunlar	36
O Halde Kadınlar Pandeminin Olumsuz Etkileri ile Nasıl Baş Ediyor?	37
C. PANDEMİNİN DİYARBAKIR'DA TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARI YÜRÜTEN ÖRGÜTLERE ETKİSİ	38
Pandemi ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Yürüten Örgütler	39
Pandemi Sürecinde Yaşanan Sorunlarla Örgütlerin Baş Etme Biçimleri	40
Pandemi Sürecinin Örgütler Üzerindeki Olumsuz ve Görece Olumlu Etkileri	41
Pandeminin Diyarbakır'da Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Yürüten Örgütlere Etkisi Üzerine Notlar	43
(D) DEVAM EDEN PANDEMİ SÜRECİ VE SONRASINDA DİYARBAKIR'DA YÜRÜTÜLEN TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARINI GÜÇLENDİRME	44
1 — Diyarbakır'da Yaşayan Kadınların İhtiyaçlarındaki Değişim ...	46
2 — Pandeminin Örgüt Gündemlerine Etkisi	47
3 — Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Güçlendirmede Erkeklik Çalışmalarının Rolü	49
Devam Eden Pandemi Süreci ve Sonrasında Diyarbakır'da Yürütülen Toplumsal Cinsiyet Çalışmalarının Güçlendirilmesi Üzerine Notlar	52
SONUÇ YERİNE	55
KAYNAKÇA	57
EK: Görüşme Formu	61

ÖNSÖZ

Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü (DİSA) Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Araştırma Programı bünyesinde 2019 yılında Diyarbakır için Kadın Okumaları projesinin uygulama ve yazım aşamalarında bulundum. Proje süresince yorucu ama bir o kadar da verimli geçen beraber okuma, öğrenme ve tartışma deneyiminin Diyarbakır'da çeşitli arka planlardan gelen kadınları yakınlaştırdığına şahit oldum. Böylesi katılıma açık ve hiyerarşik olmayan, ortak öğrenme, deneyim paylaşma ve tartışma ortamının devam etmesi projeye katılan pek çok kadın tarafından arzu edildiği gibi benim de bir isteğim haline dönüştü.

COVID-19'un 2020 yılında yayılması ve dünya çapında bir salgına dönüşmesi, fiziksel olarak aynı ortamda geçirilen zamanları ön göremeyeceğimiz şekilde etkiledi. Yaşanan bu sürece uyum sağlamak ve hastalık endişesinden korunmak aynı ortamda bir araya gelmeyi zorlaştırdı. Türkiye'de faaliyet yürüten her örgüt gibi biz de DİSA bünyesindeki çalışmalarımızı pandemi koşullarını gözetecek şekilde dönüştürmek durumunda kaldık. Bundan dolayı Diyarbakır'da yaşayan kadınların ve toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin pandemi koşullarından nasıl etkilendiğini araştırmaya karar verdik. Pandemi öncesinde olduğu gibi gündelik yaşamlarımıza devam edebileceğimiz zaman henüz belli değilken hem pandemi koşullarının etkilerini incelemek hem de DİSA olarak Diyarbakır için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Araştırma Programımızın Diyarbakır'ın değişen, dönüşen ihtiyaçları ile ilgisini devam ettirmek istedik.

Bu çalışma ile yaşanan zorlukların, ihtiyaçlarda meydana gelen dönüşümün ve yaratılan olanakların anlaşılmasına katkıda bulunmayı umuyorum.

Aysel Fidan, Diyarbakır 2020

GİRİŞ

Zorlu yaşam olayları (doğal afetler, savaşlar, ekonomik krizler vb.) yaşandığı bölgedeki bireyleri aynı şekilde etkilemiyor. 2019 yılının sonlarından itibaren hızla dünyaya yayılan COVID-19 kaynaklı pandemi zorlu yaşam olaylarından biri sayılabilir. Gündelik yaşamın sekteye uğradığı; ekonomik, sosyal, eğitim, sağlık, politik vb. yapıların derinden etkilendiği pandemi süreci hala devam ediyor. Bireylerin sosyo-ekonomik durumlarının, hizmetlere erişim olanaklarının, sahip oldukları maddi ve sosyal kaynakların vb. baş etme becerilerine katkı sağladığı biliniyor. Kırılgan grupların sahip olduğu sınırlı kaynaklar, bu olaylarla birlikte dirençlerinin daha hızlı zayıflamasına ve olumsuz yaşantı sayısının artmasına neden oluyor. Bununla beraber kırılgan gruplara yönelik çalışmalar yürüten örgütlerin de bu süreçten etkilenmemesi mümkün değil. Toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlere yapılan başvuruların artmasına rağmen örgütlerin çalışan, üye ve gönüllülerinin de pandemiden etkilenerek yeterince aktif olamamaları bu duruma örnek gösterilebilir.

Bu araştırma pandemi sürecinin Diyarbakır'da yaşayan kadınları ve toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütleri nasıl etkilediğini anlamayı hedefliyor. Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütler bu araştırmanın hedef grubunu oluşturuyor. Bu amaçla 11 örgüt ile görüşme yapıldı.

Pandemi sürecinin hem örgütlere hem de örgütlerin hedef gruplarına etkilerini daha iyi anlamak için Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütleri tanımanın önemli olduğunu düşünüyorum. Bu sebeple araştırma kapsamında bu örgütleri tanıtıcı bilgilere de yer veriliyor. Örgütlerin hedef gruplarında bulunan kadınların nasıl etkilendiğinden hareketle pandemi sürecinin Diyarbakır'da yaşayan kadınlara etkisi de anlaşılabilir. Kadınların fiziksel, sözel, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddete maruz bırakılma durumları ile pandemi sürecindeki gündelik yaşamlarını zorlaştıran faktörler (karantina koşulları, ekonomik zorluk, toplumsal cinsiyet normları vb.) irdeleniyor. Örgütlere yapılan başvurularda pandeminin etkisi niteliksel olarak analiz ediliyor. Böylece Diyarbakır'da yaşayan kadınların ihtiyaçlarının ne şekilde değiştiği daha kolay anlaşılabilir.

Araştırmanın bir diğer konusu da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin nasıl etkilendiğidir. Çalışmalarına devam eden bu örgütlerin faa-

liyetlerini nasıl dönüştürdükleri inceleniyor. Araştırmanın son bölümünde ise toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin ileriye dönük hedefleri betimleniyor.

BİRİNCİ BÖLÜM

PANDEMİ SÜRECİNİN KADINLARA VE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNE ETKİLERİNİ ANLAMAK

Pandeminin kadınlara etkisi

2019 yılının sonlarında Çin'de görülen COVID-19 kısa sürede dünyada pek çok ülkeye yayıldı ve milyonlarca insana bulaştı. 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (2020a) yaşanan bu süreci belirli yerlerle sınırlı bir salgın (epidemi) olarak değil, dünyanın genelini tehdit eden bir salgın, yani pandemi kategorisinde değerlendirdiğini ilan etti. Pandeminin dünyanın her yerine yayıldığı bu günlerde COVID-19 57 milyondan fazla insana bulaşırken 1,5 milyona yakın insanın da hayatını kaybetmesine sebep oldu (Dünya Sağlık Örgütü, 2020b). COVID-19 öncesinde dünyada çeşitli bölgelerde kontrol altına alınmış veya hala etkisini devam ettiren salgınlar bulunuyordu. Bu alanda yürütülen bir araştırma, dünyayı etkisi altına alan virüslerden bahsederken birbirinin peşi sıra dünyanın farklı bölgelerini etkileyen Mers, Sars, Ebola, H1N1 (kümes hayvanlarından bulaşan grip) virüslerini örnek gösteriyor ve küresel ulaşımın arttığı günümüzde salgınlara karşı "hazırlıklı" olunması gerektiğini belirtiyor (Aslan ve Altındış, 2016).

Bölgesel salgınlara veya küresel pandemilere hazırlıklı olmak neleri kapsamaktadır? Öncelikle pandeminin de dâhil olduğu zorlu yaşam olaylarından (savaş, doğal afet vb.) en fazla etkilenen grupların analiz edilmesi, bunlara ilişkin tedbirlerin alınması gibi bir dizi hazırlığı içeriyor. Pandemilerin dünya ekonomisi ve ülke ekonomilerini geriletmesi ve yoksulluğu artırması kırılgan grupları daha fazla etkiliyor (Jonas, 2013). Geçmiş pandemi dönemlerine bakıldığında düşük sosyo-ekonomik durumdaki insanların daha fazla etkilendiği ve bu gruplarda görülen ölüm oranının, diğer gruplara kıyasla daha fazla olduğu görülüyor (Sydenstricker, 1931). Küresel sağlık krizlerinde önemli diğer bir değişkenin toplumsal cinsiyet olduğunu öne süren başka bir çalışmada, Zika ve Ebola salgınlarında hastanede doğum yapan kadın sayısının % 30 oranında azaldığı, anne ölüm oranlarında (doğum esnasında

ve sonrasında) % 75 oranında bir artış yaşandığı aktarılıyor. Bu oranlar gelişmiş ülkelerdeki ölüm oranları ile kıyaslandığında arada 14 kat farkın olduğu belirtiliyor (Davies & Bennet, 2016). Hayatta kalan kadınlar ise toplumun diğer bireylerine kıyasla bu süreçten olumsuz etkilemeye devam ediyor. Sars virüsünün etkili olduğu Hong Kong'da orta yaştaki kadınlar salgın algısı ve yoksullaşma endişelerinin tetiklediği depresyon ve kaygıyı daha fazla deneyimliyorlar (Yu, H.Y.R, vd., 2005).

COVID-19'un yayılması ve buna karşı dünya genelindeki ülkelerce alınan karantina veya kısıtlama kararları, kırılğan gruplardan olan kadınları olumsuz yönde etkiliyor. Pandemiyle beraber dünyanın farklı bölgelerinde kadına yönelik şiddetin ve kadın ölümlerinin artmasının, kırılğan grupları gözetmeyen karar vericilerin etkili politika yürütememesi ve toplumsal cinsiyet normlarının yeniden üretilmesiyle yakından ilişkili olduğu ifade ediliyor (Peterman, vd. 2020). Aile içinde artan bakım vb. görünmez emeğin kadına yüklenmesi, toplumsal cinsiyet rollerinin derinleşmesine örnek olarak gösterilebilir (Power, 2020).

Türkiye'de kadınların pandemiden nasıl etkilendiğine dair geniş kapsamlı çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir. Yürütülen az sayıdaki çalışmadan biri DİSK'in hazırlamış olduğu Türkiye'de Kadın Emeği Raporu'dur (2020). Bu raporda çalışabilir durumdaki her 10 kadından yalnızca 3'ünün çalıştığı, haftalık 45 saat çalıştırılan 3 milyon civarında kadının 1 milyondan fazlasının sigortasının olmadığı ve 2,5 milyon kadının ise geçici olarak çalıştığı işlerin bitmesiyle işsiz kaldığı aktarılıyor. KAMER Vakfı'nın (2020) 20 ilde yürüttüğü saha çalışmasından elde ettiği bulgular, kadınların %12,1'inin salgın öncesinde düzenli bir gelirin olmadığı ve asgari ücret düzeyindeki gelirle yaşamakta olan ailelerin %61,8'inin gelirini pandemiyle birlikte kısmen ya da tamamen kaybettiği yönündedir.

Türkiye'de pandemi sürecinde kadına yönelik şiddete dair sınırlı sayıda araştırmanın yapıldığı görülüyor. Bu çalışmalar genellikle toplumsal cinsiyet alanında faaliyet yürüten ve hak ihlalleri raporlaması yapan örgütlere ait. Bunlardan biri; Mart ve Nisan aylarında şiddetle baş etmek üzere 1230 kadının Kamer Vakfı'na (2020) başvuruda bulunduğunu raporlayan araştırmadır. İnsan Hakları Derneği'ne ait raporda (2020) 37 kadının erkekler tarafından öldürüldüğü ve 26 kadın ölümünde de bu şüphenin bulunduğu ifade ediliyor. Kadınların bu derece şiddete maruz bırakılması, şiddetin önlenmesine dair tedbirlerin eksik ve yetersiz olduğunu gösteriyor. Maruz bırakıldığı şiddetten

hayatta kalan kadınların sığınma evlerine yerleşmelerinin zorlaşması da bu vahim tabloya ilave edilebilir (Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ağı, 2020). Başka bir çalışma ise karantina süreçlerinin virüsün yayılmasını azaltmada etkili olmakla beraber kadınların ev içi iş yüklerini/görünmez emeklerini ve maruz bırakıldıkları şiddeti artırdığını saptıyor (Ünal - Gülseren, 2020).

Pandeminin sivil toplum örgütlerine etkisi

Dünya genelinde pek çok ülkenin sağlık tedbirleri kapsamında sokağa çıkma yasakları ilan etmesi veya kısıtlamalar getirmesi sivil toplum örgütlerinin de çalışmalarını etkiliyor. Karar vericilerin kırılğan gruplara yönelik çalışmaları geride tutup sağlıkla ilgili gündemleri ön plana almaları her ne kadar bu gruplarla çalışma yürüten örgütlere olan ihtiyacı artırsa da pandeminin oluşturduğu panik hali sivil toplum örgütlerini de olumsuz etkiliyor (Barbelete - Willitts-King, 2020). Bazı örgütler faaliyetlerini durdururken, bazıları pandemi koşullarına rağmen çalışmalarını yürütmeye devam ediyor. Bununla beraber pek çok sivil toplum örgütü finansal kaynağa erişimde güçlük yaşadığını aktarıyor (Barbelete, vd., 2020). Bu bağlamda yürütülen bir çalışma, örgütlerin küçük, orta ve büyük ölçekli olmalarına göre dünya genelinde yaşanan finansal krizden nasıl etkilendiklerini farklı kategorilerde inceliyor. Özellikle küçük ölçekli sivil toplum örgütleri finansal kaynak yaratmada zorluk yaşarken, tanınmak ve resmi kurumlarla ilişki içinde olmak büyük ölçekli sivil toplum örgütlerinin finansal kaynağa erişimde ve çalışmalarına devam etmede daha az sorunla karşılaşmalarını sağlıyor (Vaş, 2020).

Türkiye'deki sivil toplum örgütlerinin pandemiden nasıl etkilendiğine dair TÜSEV'in Nisan ayında çevrimiçi yürüttüğü anket çalışmasının (2020a) sonuçlarında örgütlerin %75'inin eğitim faaliyetlerini sonlandırdığı, % 43'ünün kaynak geliştirmede sorun yaşadığı ve bununla beraber %29'unun faaliyetlerini tamamen durdurduğu görülüyor. Normalleşme süreci¹ sonrasında TÜSEV tarafından tekrar edilen raporda (2020b) örgütlerin %78'nin eğitim

1 Normalleşme süreci, salgının toplum sağlığı ve kamu düzeni açısından oluşturduğu riski yönetme, sosyal izolasyonu temin, sosyal mesafeyi koruma ve yayılım hızını kontrol altında tutma amacıyla alınan tedbir kararları neticesinde yayılımının kontrol altına alındığını ve pandemi öncesi gündelik yaşama kontrollü bir dönme sürecini ifade etmektedir. Bu bağlamda İçişleri Bakanlığı 31 Mayıs 2020 tarihinde yayınlanan genelge ile kontrollü sosyal hayat döneminin, yani normalleşme sürecinin başladığını ilan etti.

faaliyetlerini sonlandırdığı, % 39'unun kaynak geliştirmede sorun yaşadığı ve bununla beraber %16'sının faaliyetlerini tamamen durdurduğu yer alıyor.

Smith (2019), tarihteki diğer pandemi koşullarını değerlendirerek kadınların yaşadıklarının resmi kanallarca araştırılmaması, önceliğin sağlık koşullarının sağlanmasına verilip artan yoksullaşma ve derinleşen toplumsal cinsiyet rollerinin yükü ile başa çıkmada karar vericilerin korucuyu, önleyici ve iyileştirici adımlar atmamasını "aciliyetlerin tahakkümü" olarak tanımlıyor. Karar vericilerin hastalığın yayılmasını önleme gibi genel planda adım atması ve kırılğan grupları görmezden gelmesi, yerelde insani yardım sunan ve hak temelli çalışma yürüten örgütlere olan ihtiyacı artırıyor. Marcela-Sefora ve Dan-Cristian (2020), ihtiyacı belirleme ve etkili müdahale etmede yereldeki örgütlerin, COVID-19'la mücadeleye odaklanan devletlere ve yerele erişimi güç olan uluslararası örgütlere nazaran daha etkili olduklarını ifade ediyor. Bundan dolayı yereldeki yapıların güçlendirilmesi, önemini bir kere daha hatırlatmış oluyor.

Örgütlerin pandemi sürecinden nasıl etkilediğini öğrenmek ve baş etmek zorunda kaldıkları güçlükleri tespit edebilmek, pandemi öncesinde Diyarbakır'ın sosyo-politik ortamını incelemeyi gerektiriyor. 21 Temmuz 2016'da ilan edilen Olağanüstü Hal (OHAL) kapsamında çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK) ile Diyarbakır'da 43 kadın merkezi kapatıldı (Evrensel, 2018). Bununla birlikte sadece il merkezinde değil, tüm ilçelerde de kadınları destekleyen ve toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlere ihtiyaç arttı. Kapatılan kadın merkezi sayısının fazlalığı nedeniyle kadınlara yönelik çalışma yürütecek örgütlere olan ihtiyaç halen giderilebilmiş değil. Ancak OHAL'in etkilerinin görece azalmaya başladığı 2017 yılında toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirmeye yönelik yeni örgütler kurulmaya başladı. Bununla birlikte sosyo-politik süreçlerden olumsuz etkilenen toplumsal cinsiyet çalışmalarının yavaş yavaş artmaya ve güçlenmeye başladığı bir dönemde pandeminin ortaya çıkması, örgütlerin mevcut durumlarının anlaşılmasını acil bir ihtiyaç olarak ortaya koyuyor.

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARI ÖLÇEĞİNDE DİYARBAKIR'DA PANDEMİ VE KADIN

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma Diyarbakır'da yaşayan kadınların pandemi sürecinden nasıl etkilendiğini toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütler uyarınca tespit etmeyi amaçlıyor. Bu araştırmayla:

1. Pandemi sürecinin Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütleri nasıl etkilendiğini,
2. Diyarbakır'da yaşayan kadınları pandemi sürecinden nasıl etkilediğini,
3. Toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin nasıl bir dönüşüme ihtiyaç duyduğunu,
4. Pandemi koşullarının Diyarbakır'da yaşayan kadınların ihtiyaçlarını nasıl şekillendirdiğini anlamayı hedefliyoruz.

Araştırmanın içinde Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten sivil toplum örgütleri, merkezler, meclisler, vakıflar, komisyonlar *toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten* örgütler olarak isimlendiriliyor. Bu isimlendirme bahsedilen örgütleri tek bir kategoriye indirgemekten ziyade metin içinde okumayı ve çalışmaları bir bütün olarak incelemeyi kolaylaştırma amacıyla kullanılıyor.

Araştırmanın Yöntemi

Desen

Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin ve Diyarbakır'da yaşayan kadınların pandemiden nasıl etkilendiğini araştırırken nitel araştırma yöntemlerinden betimsel desen kullanıldı. Bu bağlamda yarı yapı-

landırılmış bir görüşme formu hazırlandı. Görüşme Formu (EK1) dört temel bölümden oluşuyor. Bunlar (a) örgütlere dair genel bilgilere, (b) örgütlerin hedef grubu olan kadınların pandemiden nasıl etkilendiğine, (c) örgütlerin pandemiden nasıl etkilendiğine (d) devam eden pandemi süreci ve sonrasında Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmalarının nasıl şekilleneceğine dair görüşlerin sorulduğu bölümlerdir. Bu bölümler hem Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin hem de Diyarbakır'da yaşayan kadınların pandemiden nasıl etkilendiğini anlamak için genel bir tasvirin yapılmasını mümkün kılacak şekilde planlandı.

Örnekleme

Araştırmanın evreni Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten bütün örgütlerdir. Örneklem seçiminde Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları alanında;

1. Görünür/faal olma (erişilebilir olma, savunuculuk yapma vb.),
2. Hedef grup (çalışan kadınlar, genç kadınlar vb.),
3. Faaliyet yürütülen alanlar (şiddetle mücadele etme, hak ihlali raporlama vb.) ve
4. Amaçlar (farkındalık geliştirme, kadın istihdamını artırma vb.) temel alındı.

Araştırma verileri yukarıdaki kıstaslarla paralel olarak seçilen 11 örgütün temsilcileri ile görüşülerek toplandı. Bu örgütler görüşme sırasına göre: Diyarbakır Barosu Kadın Hakları Merkezi, Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim-Sen) Diyarbakır Kadın Meclisi, Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) Diyarbakır Kadın Meclisi, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası (DTSO) Kadın Meclisi, Dayanışmanın Kadın Hali Derneği (DAKAH-DER), Rosa Kadın Derneği, Kadın ve Demokrasi Vakfı (KADEM) Diyarbakır Temsilciliği, İnsan Hakları Derneği (İHD) Diyarbakır Şubesi Kadın Komisyonu, KAMER Vakfı, Diyarbakır Bağlar Kadın Pazarcılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği ve Diyarbakır İş Kadınları Derneği'dir (DİKAD). Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütler il merkezinde yoğunlaşırken ilçelerde faal örgüt sayısı sınırlıdır. Başvuru alma, örgütlenme veya faaliyet yürütme bağlamında değerlendirildiğinde görüşme yapılan örgütlerin tamamına ya-

kını Diyarbakır'ın bütün ilçeleriyle doğrudan ilişki halindedir. Örnekleme ilçelerde faaliyet yürüten veya ilçelerdeki örgütlerle bağlantılı örgütler dâhil edildiği için bu araştırmanın Diyarbakır'ın evrenini temsil ettiği söylenebilir.

Hazırlanan görüşme formunu uygulamak üzere örgütlerle telefon aracılığıyla iletişime geçildi ve çalışmadan bahsedilerek randevu talep edildi. Örgütlerin 9'u görüşme formunu örgüt merkezlerine sunmak için talep etti. Bu yüzden görüşme formu e-mail aracılığıyla örgüt temsilcileriyle paylaşıldı. Pandemi devam ettiği için sağlığa ilişkin risklerin olabileceği göz önünde bulundurularak araştırma verilerini toplama sürecinde görüşmecilere çevrimiçi ve sosyal mesafe kurallarına göre görüşme seçenekleri sunuldu. Görüşmecilerden 2'si çevrimiçi görüşmek isterken 8'i sosyal mesafe ve hijyen kurallarına dikkat ederek yüz yüze görüşmek istediklerini belirtti. Sadece bir görüşmeci, formu e-mail yoluyla doldurmayı tercih etti. Görüşmecilerin onayıyla görüşmeler sırasında ses kaydı alındı ve bu kayıtlar daha sonra yazıya döküldü.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 24.09.2020-15.10.2020 tarihleri arasında toplandı. Araştırma verilerinin Türkiye için normalleşmenin başladığı 11.05.2020 tarihinden itibaren sürece dair net tespitlerin yapılabileceği bir zaman toplanması hedeflenmişti. Bu, Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin normalleşmeyle birlikte toparlanma ve durdurdukları veya kısmen yürüttükleri çalışmalara devam etme durumlarının belirlenebilmesiyle ilgilidir. Örgütlerin çalışmalarını gözden geçirmesi, hedef gruplarıyla ilişkilendirmeleri, sahanın ve kendi ihtiyaçlarının neler olduklarını değerlendirmeleri için belli bir zamana ihtiyaç duyulabilirdi. Bu yüzden verilerin toplanması için seçilen zaman dilimi bütün bu koşullar gözeticilerle belirlendi.

Verilerin Analizi

Açık uçlu, kapalı uçlu ve seçime dayalı/çoktan seçmeli sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen verilerin değerlendirilmesi için iki yöntem takip edildi. Kapalı uçlu ve seçime dayalı soruların analizinde sıklığı göstermek üzere bir yöntem takip edilirken açık uçlu soruların analizinde nitel veri analizi yöntemlerinden tematik analiz tercih edildi. Nitel veri analizinde her açık uçlu soru kendi içinde değerlendirildi, ön plana çıkan tema veya temalar saptandı ve bu temalar sıklıklarına göre sıralandı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

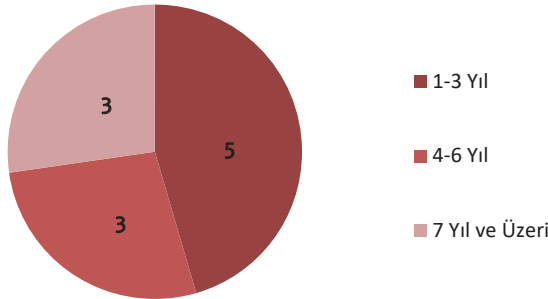
A. PANDEMİ ÖNCESİNDE ÖRGÜTLER VE ARKA PLANLARI

Araştırma kapsamında 11 örgüt temsilcisine görüşme formunda yer alan sorular yöneltildi. Bu bölümde örgüt çalışmalarının genel olarak betimlenmesi hedefleniyor. Sırasıyla örgütlerin faaliyet süreleri, yapısal durumları, hedef grupları, temel amaç ve faaliyetleri, odaklandıkları şiddet türleri ve şiddeti önlemeye yönelik yürütülen faaliyet ele alındı.

Faaliyet süresine göre örgütler

Örgütlerin faaliyet süresi hedef gruplarıyla etkileşimlerine, saha ile bağlantılarının güçlülüğüne ve belirli bir çalışma düzeninin devamlılığına gönderme yapıyor. Şekil 1'de örgütlerin faaliyet süresi ele alınıyor.

Şekil 1: Örgütlerin faaliyet süreleri

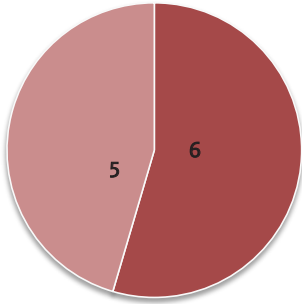

Yukarıdaki şekile göre örgütlerin 5'inin son üç yıl içinde kurulduğu, 3'ünün 4-6 yıl ve yine 3'ünün 7 yıl ve üzerinde faaliyet gösterdiği görülüyor. Bu örgütlerin neredeyse yarısının oldukça yakın zamanda kurulmuş olması ve sadece ¼'inin 7 yıldan uzun bir süre faaliyet göstermesi Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin en az yarısının hedef gruplarıyla ilişkilerini güçlendirme sürecinde olduğunu ifade ediyor.

Bununla beraber araştırma kapsamındaki toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin ya herhangi bir (üst)örgütün birer birimi (bileşeni, meclisi, komisyonu vs.) ya da bağımsız birer örgüt olması, amaçlarını ve buna bağlı olarak hem hedef gruplarının profilini hem de onlara erişimi doğrudan etkiliyor. Şekil 2 bu örgütlerin özerk veya bağımsız olma durumunu gösteriyor.

Şekil 2: Örgütlerin yapısal durumu

■ Bağımsız ■ Bir örgüte bağlı

Yandaki şekilde araştırma kapsamında görüşülen örgüt temsilcilerinin bağlı bulunduğu örgütlerin yapısal durumları inceleniyor. Buna göre görüşme yapılan örgütlerin 6'sı bağımsız iken 5'i bir örgütün bünyesinde toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten komisyon, merkez vb.'dir. Örgütlerin faaliyet süreleri ve örgüt durumları Tablo 1'de birlikte görülebilir.

Tablo 1: Örgüt faaliyet süresi ve örgütlerin yapısal durumlarının ilişkiselliği

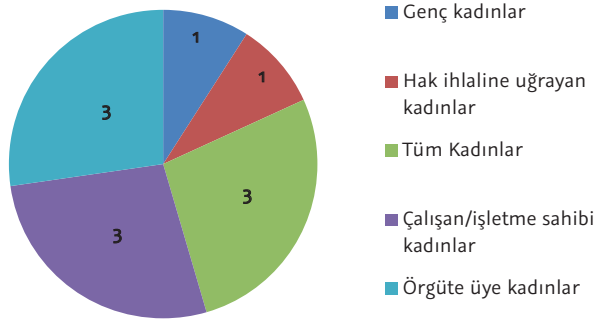
Faaliyet Süresi	Örgütlerin yapısal durumu	
	Bağımsız	Bir örgüte bağlı
1-3	4	1
4-6	0	3
+7	2	1

Yukarıdaki tabloya göre bağımsız örgütlerin % 67'si 1-3 yıl faaliyet yürütürken, 4-6 yıl faaliyet yürüten tüm örgütler bir örgütün bünyesinde yer alıyor. Bununla beraber Diyarbakır'da uzun yıllar faaliyet yürütmesi bağlamında görece köklü sayılabilecek örgüt sayısının sınırlı olmasının yanında görüşme yapılan örgütlerin yarısına yakınının (%46) 1-3 yıl faaliyet göstermesi de dikkate değerdir. 2017 yılı ve sonrasında Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütler açısından önemli bir eşişe işaret ettiği söylenebilir.

Örgütlerin hedef grupları

Hedef grup, araştırma kapsamında görüşme yapılan örgütlerin temelde kimlere yönelik çalışmalar yürüttüklerini ortaya koyan bir kavram. Örgütlerin hedef grupları aşağıdaki şekilde görüldüğü gibidir.

Şekil 3: Örgütlerin hedef grupları

Çalışan/işletme sahibi kadınları hedef grup olarak ifade eden örgütler ekonomik yaşamda aktif olabilecek veya ekonomik yaşama katılabilecek; örgüte üye kadınları ve genç kadınları hedef grup olarak ifade eden örgütler savunuculuk bağlamında Diyarbakır'da yaşayan bütün kadınları hedef grup olarak gördüklerini söylüyorlar. Bu durum belirli hedef gruba (çalışan veya örgüte üye) yönelik faaliyet gösteren örgütlerin Diyarbakır'daki tüm kadınları kapsayan bir noktada durduklarını da gösteriyor.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan örgütlerin 6'sı (%55) hedef gruplarının kadınlarla beraber çocuklar ve aile bireyleri olduğunu ifade ediyor.

Örgütlerin temel amaç, hedef ve faaliyet alanları

Örgüt temsilcilerine hedef grupların ihtiyaçları doğrultusunda odaklandıkları temel amaçlarının neler olduğu soruldu. Görüşme yapılan bütün örgüt temsilcileri hedef grupların çoklu ihtiyaç alanlarından dolayı örgütlerinin birden fazla amaç üzerine odaklanması gerektiğini ifade ediyor. Örgütlerin temel amaç, hedef ve faaliyet alanları ve bunların belirtilme sıklığı Şekil 4'te gösterildiği gibidir.

Şekil 4: Örgütlerin temel amaçları, hedefleri ve faaliyet alanları

Yukarıdaki şekil incelendiğinde Diyarbakır’da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin 6’sının toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirmeye odaklandığı görülüyor. Kadına yönelik hak ihlallerinin takibi/raporlanması, politika önerileri geliştirme/savunuculuk, iş yaşamında kadın görünürlüğünün artırılması, kadın istihdamının artırılması/güçlendirilmesi ve kadına yönelik şiddetle baş etme/şiddetin önlenmesi, doğrudan toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirme kapsamında değerlendirilebilir. Ailenin korunması ise dolaylı olarak toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirmeye yönelik amaçlardan sayılabilir. Ayrıca kadın mücadelesinde dayanışmayı artırma da çalışma yürüten örgütlerin birbirine destek olması ve çalışmaların devamını teşvik etmesi bağlamında toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirmeye yönelik dolaylı bir alan olarak değerlendirilebilir.

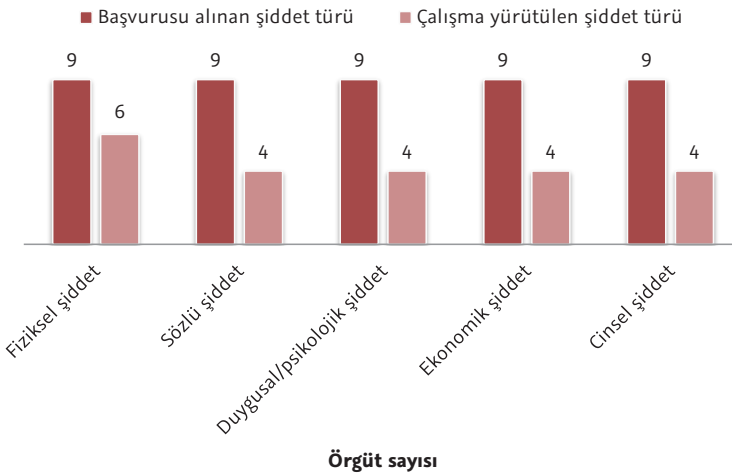
Kadına yönelik şiddet ve kadın örgütlerinin durumu

Toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütler kadına yönelik bir veya birden fazla şiddet türünü² odağa alıp sorunun giderilmesi ve kadınların

2 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Kanunu göre şiddet kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü

güçlendirilmesine yönelik faaliyetler yürütüyorlar. Bu araştırma kapsamında görüşmecilere örgütlerinde hangi şiddet türlerine odaklandıkları sorusu yöneltildi. 2 görüşmeci haricinde bütün görüşmeciler birden fazla şiddet türüne odaklandıklarını ifade ediyor. Birden fazla şiddet türüne odaklanan örgütlere yapılan başvuruların kapsamı soruldu. Elde edilen veriler Şekil 5'te görülebilir.

Şekil 5: Örgütlere yapılan başvurularda tespit edilen ve örgütlerin giderilmesi yönünde çalışma yürüttüğü şiddet türleri karşılaştırması

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü üzere örgütlere yapılan başvurularda örgütlerin hedef gruplarının ihtiyaçlarından dolayı ilgilendikleri şiddet türleri, odaklandıkları/giderilmesine yönelik çalışma yürüttükleri şiddet türlerinden görece daha fazladır. Örgütlerin 2'si (%18) sadece ekonomik şiddete odaklandığını ifade ederken 1'i (%9) ekonomik şiddet hariç tüm şiddet türlerine ve 8'i (%73) alınan başvuruların tüm şiddet türlerini içermesinden dolayı hepsine odaklandıklarını ifade ediyor. Her ne kadar örgütlerin %87'si özellikle cinsel şiddete dair başvuru aldığını ifade etmiş olsa da yalnızca %45'i cinsel şiddetle mücadele alanında çalışma yürüttüğünü ifade ediyor. Alınan başvuruların tüm şiddet türlerini içerdiğini söyleyen örgüt temsilcileri çalışmalarını nasıl

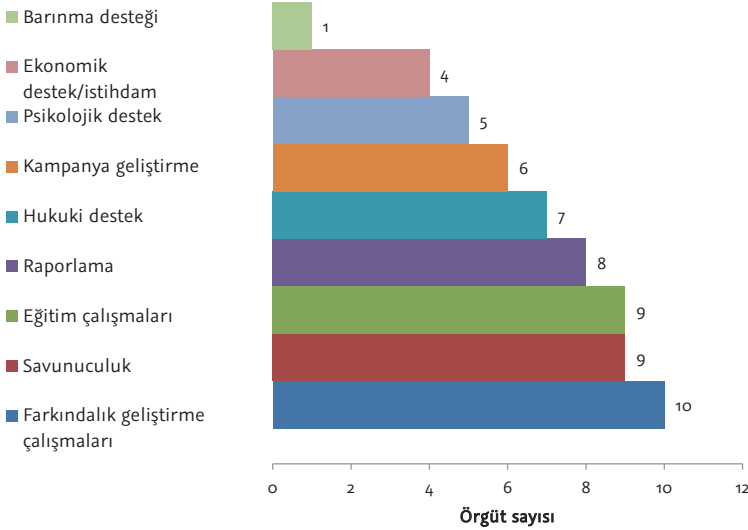
tutum ve davranış olarak tanımlanmıştır. Buna göre bu araştırma kapsamında şiddet türleri fiziksel, sözlü, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddet olarak ele alınıyor.

şekillendirdiklerini anlatırken (1) “*insan kaynağının yetersiz oluşundan*” ve (2) “*başvurularda en fazla değinilen/tespit edilen şiddet türü/türlerinden*” hareketle ancak belli şiddet türlerine odaklanabildiklerini belirtiyor. Bir örgüt temsilcisi ise hedef grubun ihtiyacına göre özellikle flört şiddetine ve dijital şiddete yönelik çalışmalar yürüttüklerini de ifade ediyor.

Yürütülen faaliyetler

Hedef grubun çoklu ihtiyaç alanı, çoklu şiddet türünü içeren başvurular örgütleri birden fazla alanda çalışmaya sevk ediyor. Örgütlerin, hedef gruplarının ihtiyaçları ve yapılan başvurulara göre yürüttükleri faaliyetler aşağıdaki şekilde gösterildiği gibidir.

Şekil 6: Çalışma yürüttükleri alana göre örgütlerin durumu

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü üzere örgütlerin çoğunlukla farkındalık geliştirme çalışmaları, savunuculuk faaliyetleri ve raporlama çalışmaları yürüttükleri görülüyor. Bununla beraber en az faaliyet yürütülen alanlar barınma desteği, ekonomik gelişim/istihdam ve psikolojik destek alanlarıdır. Görüşme yapılan 11 örgüt temsilcisinden yalnızca 1'i başvuruculara barınma

desteği sağladığını ifade ederken 4'ü ekonomik gelişim/istihdam odaklı çalışmalar (2'si iş yaşamına dâhil etme çalışmaları ve 2'si ekonomik gelişime katkı sağlayacak beceri eğitimleri) yürüttüklerini ifade ediyor. Bununla beraber bazı örgütler başvuruçularının ihtiyaçlarına yönelik çalışma yürütmedikleri için onları bu alanlarda çalışma yürüten kurumlara yönlendirdiğini söylüyor. Örneğin, 4 örgüt maddi destek ve 3 örgüt barınma desteği talep eden başvuruçularını bu hizmetleri alabilecekleri kurumlara yönlendirdiklerini belirtiyor.

Pandemi öncesinde örgütler ve arka planlarına ilişkin notlar

Pandemi öncesinde örgütlerin yürüttükleri çalışmalara ilişkin bilgiler bir sonraki sayfa yer alan tabloda özetlendiği gibidir. Tablo incelendiğinde pandemi öncesinde Diyarbakır'da faaliyet yürüten örgütlerin hedef gruplarından hareketle kadınların ihtiyaç duydukları alanlar ele alınıyor. Toplumsal cinsiyet eşitliğini odağına alan örgütlerin 5'inin 2017 yılından sonra kurulmuş olması, kapatılan kadın merkezleriyle birlikte düşünüldüğünde OHAL sürecinde ancak sınırlı sayıda örgütün toplumsal cinsiyet çalışmaları yürütebildiği söylenebilir.

Başvurularda değinilen/tespit edilen şiddet türlerine bakıldığında tüm örgütler, çoklu şiddet türünü içeren başvurular alıp yine çoklu şiddetle mücadelede kadınları güçlendirme çalışmaları yürütüyor. Toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirme bağlamında örgütlerin odaklandıkları temel konular farkındalık geliştirmeye yönelik iken barınma, ekonomik gelişim/istihdam ve psikolojik destek sağlamaya yönelik faaliyet gösteren örgüt sayısı oldukça sınırlıdır.

“Kadınlarla beraber gelen çocukları” ve “kadınla beraber ailenin genelinin refahını” odağı aldığı söyleyen örgütlerin hedef gruplarının çeşitlenmesi üzerine sahip oldukları kaynakları bu grupların da ihtiyaçlarını gidermek için kullanıyor. Hedef grup açısından çocuk ve ailenin kadınla bütünleşme hali toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütler için *odağın bölünmesi* anlamına geliyor.

Tablo 2: Pandemi öncesinde örgütler

Örgüt türü/odağı	Örgüt sayısı	Örgüt durumu	Faaliyet süresi	Ortaklaşılan amaçlar	
Ekonomik gelişim/istihdam	3	1'i komisyon 2'si bağımsız	1'i +7 yıl 2'si 1-3 yıl	-Kadınların ekonomik yaşama katılımını artırma -Çalışma yaşamında kadın görünürlüğünü artırma -Çalışan kadınlar arasında dayanışmayı artırma	
Hak ihlali	2	1'i merkez 1'i komisyon	1'i 4-6 yıl 1'i +7 yıl	-Hak ihlali raporlaması yapma -Hukuki destek sağlama -Dava takibi yapma	
Toplumsal cinsiyet eşitliği	Üyelere yönelik	2	Komisyon	2'si 4-6 yıl	-Örgüt içi kadın örgütlenme sayısını artırma -Üyelere yönelik farkındalık geliştirme çalışmaları düzenleme
	Bütün kadınlar	4	Bağımsız	1'i +7 yıl 3'ü 1-3 yıl	-Tüm kadınlara yönelik farkındalık geliştirme çalışmaları düzenleme -Maruz bırakılan şiddetle baş etme -Kadınları psikolojik, sosyal, ekonomik vb. güçlendirme

B. ÖRGÜTLERİN GÖZÜNDEN PANDEMİNİN DİYARBAKIR'DA YAŞAYAN KADINLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

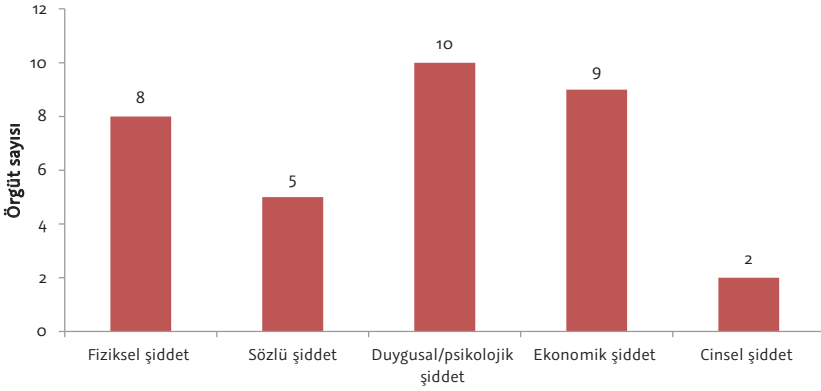
Örgütlerin hedef gruplarıyla yaptıkları görüşmeler ve onlardan aldıkları başvurular üzerinden Diyarbakır'da yaşayan kadınların pandemiden nasıl etkilendiğine dair fikir sahibi olmak mümkün. Ancak toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin özellikle pandeminin ilk dönemlerinde bir süreliğine kapalı olması kadınların pandemiden nasıl etkilendiğine dair örgütlerin sayısal veri edinmesini zorlaştırmış. Bu araştırma kapsamında Diyarbakır'da yaşayan kadınların pandemiden nasıl etkilendikleri örgütlere yapılan başvurularda yoğunlaşan şiddet türlerinin, kadınların yaşadıklarına ilişkin ak-

tarımlarında ön plana çıkan konuların ve başvuruların profilinde herhangi bir değişimin meydana gelip gelmediğinin irdelenmesiyle açıklanabilir.

Örgütlere göre artan şiddet türü

Pandemi öncesi ile kıyaslandığında bütün örgüt temsilcileri kadınların maruz bırakıldıkları şiddetin oranında artış olduğunu ifade ediyor. Örgütlere yapılan başvurular ve örgütlerin yaptıkları çalışmalar neticesinde hangi şiddet türlerinde nasıl bir artış gözlemledikleri Şekil 7'de gösterildiği gibidir.

Şekil 7: Örgütlerin gözünden pandemi sürecinde artan şiddet türleri

Yukarıdaki şekilde de görüleceği üzere görüşme yapılan örgüt temsilcilerinin %91'i psikolojik/duygusal şiddet vakalarında artış olduğunu belirtirken, %82'si ekonomik şiddet ve %73'ü fiziksel şiddet vakalarında artış olduğunu ifade ediyor. Görüşmecilerden 3'ü *azalması yönünde yol kat edildiğinin düşünüldüğü* fiziksel şiddet vakalarının güncel başvurularda daha fazla görülmesinin pandeminin *sosyal yaşamdaki kadın kazanımlarını* gerilettiği anlamına geldiğini söylüyor. Pandemi öncesi ile kıyaslandığında en az yükselme eğilimi gösteren şiddet türleri sözlü (%45) ve cinsel³ (%18) şiddettir.

3 Cinsel şiddet, cinselliğin kadını kontrol etmek, denetlemek, küçük düşürmek, aşağılamak, cezalandırmak amacıyla şiddet aracı olarak kullanılmasıdır. Kadınlar, sıklıkla fiziksel şiddet sonrası cinsel şiddete maruz bırakılır. Ancak utandıkları ve kendilerini suçlu hissettikleri için çoğu kez cinsel şiddeti açıklayamazlar. Bu yüzden, evlilik içinde

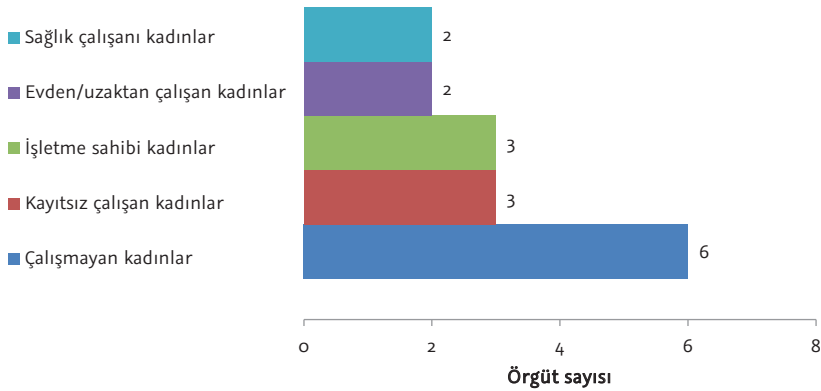
Örgütlere yapılan başvurular

Pandemi öncesi ile kıyaslandığında örgütlere herhangi bir şiddet türü ve ihtiyaç alanı hakkında yapılan başvurularda niceliksel olarak bir fark gözlemleyip gözlemedikleri soruldu. Alınan verilere göre 11 görüşmecinin 9'u (%88) daha fazla başvuru aldıklarını ve 1'i (%9) başvuru sayılarının genel olarak yüksek olmasından dolayı pandemide ayrıca bir artış gözlemediklerini söylüyor. 1 görüşmeci ise kendilerine daha az başvuru yapıldığını ama bunun örgüt olarak bir süre kapalı kalmaları ve *karantina süreçlerinden dolayı kadınların dışarı çıkamamalarından kaynaklandığını* düşündüklerini ifade ediyor. Genellikle savunuculuk, farkındalık geliştirme çalışmaları yürüttüğünü ifade eden 3 görüşmeci (%27) pandemi süreci ile birlikte hukuki, ekonomik vb. çeşitli alanlarda destek almak üzere çok sayıda kadının başvuruda bulunduğunu, ama bu alanlarda faaliyet yürütmedikleri için başvurucuları diğer örgütlere yönlendirdiklerini belirtiyor.

Başvuruda bulunan kadınların profili

Pandemi sürecinde başvurucu kadınların profilleri Şekil 8'de gösterildiği gibidir.

Şekil 8: Pandemi sürecinde örgütlere başvuruda bulunan kadınların profili

ve dışında cinsel şiddet çok yaygın olmasına rağmen, yapılan araştırmalarda cinsel şiddet oranının diğer şiddet biçimlerine göre daha düşük olduğu görülür (Mor Çatı, 2020).

Şekil 8 incelendiğinde örgütler kendilerine yapılan başvuruları genellikle iş/çalışma odaklı olarak tanımlıyor ve özellikle sağlık çalışanlarından başvuru aldığını söyleyen 2 örgüt (%18) bulunuyor.

Örgütlerin pandemi süreciyle beraber çoklu dezavantaj yaşayan gruplardan (sığınmacı/mülteci, eşi cezaevinde olan kadınlar, LGBTİ+'lar vb.) başvuru alma durumları ise Tablo 3'te gösteriliyor.

Tablo 3: Çoklu dezavantaj yaşayan kadınların başvuru durumu

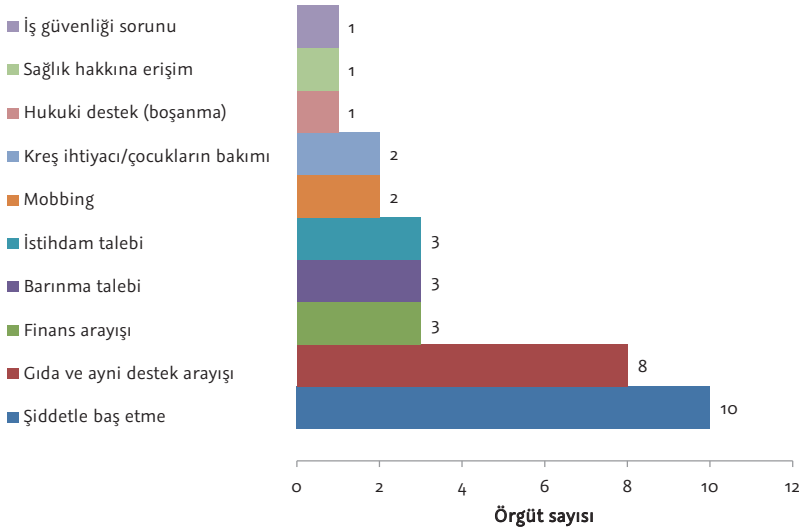
Başvuru durumu		Başvurucular	Sıklık
Evet	4	Sığınmacı/mülteci kadınlar	2
		Eşi cezaevinde olan kadınlar	3
		LGBTİ+'lar	1
Hayır	7		7

Yukarıdaki tablo incelendiğinde genellikle örgütlerin çoklu dezavantaj yaşayan gruplardan başvuru almadıklarını görülmektedir. Çoklu dezavantaj yaşayan grupların başvuru yaptıkları örgüt sayısı 4'tür (%36). Bu örgütlere başvuru profilleri sorulduğunda 1 görüşmeci temsil ettiği örgüte sığınmacı/mülteci kadınların başvuruda bulunduğunu söylerken 2 görüşmeci eşi cezaevinde olan kadınlardan başvuru aldıklarını söylemiştir. Görüşme yapılan 11 örgütten sadece 1'i sığınmacı/mülteci, eşi cezaevinde olan kadınlardan ve LGBTİ+'lardan başvuru almaktadır. Bu durum çoklu dezavantaj yaşayan grupların pandemiden daha az etkilendiğini değil, bu araştırma kapsamında görüşülen örgütlere başvuruda bulunmadıklarını gösteriyor.

Pandemi sürecinde öne çıkan konular

Pandemiyle beraber örgütlere başvuruda bulunan kadınların ihtiyaçlarında hangi konuların öne çıktığı Şekil 9'da derlendiği gibidir.

Şekil 9: Başvurularda öne çıkan konular

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü üzere pandemi sürecinde örgütlere başvuruda bulunan kadınların en fazla ihtiyaç duydukları alanlar aynı yardım ve gıda desteği⁴ ile ev içi veya genel şiddetle baş etmedir. Şekil 9 ve 10 birlikte değerlendirildiğinde Diyarbakır'da yaşayan kadınların pandemi sürecinde ekonomik açıdan dezavantajlı bir konumda oldukları ve bu konuda örgütlere başvuru yapma eğiliminde oldukları söylenebilir. Çalışmayan kadınlarla beraber daha önce kayıtsız çalışan ve işsiz kalan kadınlar ile işletme sahibi kadınlar da maddi açıdan zorlu bir süreç yaşıyor. Başvurularda ekonomik zorlukla beraber şiddetin arttığı ve şiddetle baş etmeye (barınma talebi de bu bölüme dâhil edilebilir) yönelik konuların öne çıktığı aktarılıyor. Ayrıca bir örgüt kendilerine hukuki destek talebiyle yapılan başvuruların sayısında artış olduğunu ve başvuru yapanların genellikle boşanma konusunda bu desteği almak istediklerini belirtiyor. Bu durum barınma talebinde olduğu gibi ev içi şiddetin artmasıyla birlikte kadınların evliliklerini sonlandırmak istedikleri anlamına geliyor.

4 Görüşmecilerin bazıları pandemi sürecinde kadınların yaşamlarını idame ettirebilmek için doğrudan maddi destek ve gıda desteği talebiyle kendilerine başvurduğunu ifade ediyor. Bununla beraber doğrudan maddi destek talep etmeyen bazı kadınların maddi ihtiyaçlarını gidermek için geçici de olsa istihdam talebinde bulunduğu aktarılıyor.

Pandemi sürecinde toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlere yapılan başvurularda öne çıkan konular

Pandemi sürecinde toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlere yapılan başvuruların arttığı alanlar ve başvuru yapanların profilinde nasıl bir değişimin meydana geldiği başvurularda öne çıkan konularla ilişkisellik içinde Tablo 4'te gösteriliyor.

Tablo 4: Toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlere yapılan başvurular, başvuru profili ve öne çıkan konuların ilişkiselliği

Örgütlerin temel amacı	Başvurucular	Başvuru alanı	Öne çıkan konular
Ekonomik gelişim/ istihdam	Evden/uzaktan çalışan kadınlar	Uzaktan çalışma	-Mobbing -Ev içi şiddetle baş etme -Kreş ihtiyacı/çocukların bakımı
	Kayıtsız çalışan kadınlar	Güvencesiz çalışan (bakıcılık yapan, ev emekçisi kadınlar) ve yakın zamanda çalışmaya başlayan kadınların iş kaybı	-İstihdam talebi -Kısa çalışma ödeneği alamama ⁵ -Ekonomik şiddetle baş etme
	İşletme sahibi kadınlar	İşletme sahibi veya ortağı olan ve iş kurmak isteyen kadınların yaşadıkları ekonomik zorluklar	-Finansa erişim ⁶ -Ekonomik şiddetle baş etme

5 Kısa çalışma ödeneği: Genel ekonomik, sektörel, bölgesel kriz veya zorlayıcı sebeplerle işyerindeki haftalık çalışma sürelerinin geçici olarak en az üçte bir oranında azaltılması veya süreklilik koşulu aranmaksızın işyerinde faaliyetin tamamen veya kısmen en az dört hafta süreyle durdurulması hallerinde, işyerinde üç ayı aşmamak üzere sigortalılara çalışmadıkları dönem için gelir desteği sağlayan bir uygulamadır (Türkiye İş Kurumu 2020).

6 İki görüşmeci tarafından sermaye ortağı bulma, bankadan (ihtiyaç kredisi vb.) kredi çekebilme gibi işletmenin maddi kaynaklarını güçlendirecek yöntemlere işaret eden bir kavram olarak tanımlanıyor.

Örgütlerin temel amacı	Başvurucular	Başvuru alanı	Öne çıkan konular
Hak ihlali	Sağlık çalışanı kadınlar	İş koşulları	-İş güvenliği -Mobbing
	Şiddet mağduru kadınlar	Ev içi şiddet	-Ev içi şiddetle baş etme -Barınma talebi -Hukuki destek talebi
	Çalışmayan kadınlar	Ev içi şiddet	-Ev içi şiddetle baş etme -İstihdam talebi -Sağlık hakkına erişememe
Toplumsal cinsiyet eşitliği	Sağlık çalışanı kadınlar	Sağlık çalışanı kadınların yaşadığı zorluklar	-Kreş ihtiyacı/çocukların bakımı -İş güvenliği -Barınma -Mobbing
	Şiddet mağduru kadınlar	Ev içi şiddet	-Ev içi şiddetle baş etme -Barınma
	Evden/uzaktan çalışan kadınlar	Uzaktan çalışma koşulları	-Mobbing -Ev içi şiddetle baş etme
	Kayıtsız çalışan kadınlar	Güvencesiz çalışan (bakıcılık yapan, ev emekçisi kadınlar) ve yakın zamanda çalışmaya başlayan kadınların iş kaybı	-Aynı yardım-gıda destek talebi -İstihdam talebi -Kısa çalışma ödeneği alamama -Ekonomik şiddetle baş etme
	Çalışmayan kadınlar	Ev hanımı, üniversite öğrencisi ve mülteci olmaktan ve eşinin cezaevinde olmasından kaynaklı ihtiyaçlar	-Aynı yardım-gıda desteği -Ev içi şiddetle baş etme -İstihdam

Yukarıdaki tablo incelendiğinde pandemi sürecinde örgütlere yapılan başvurularda öne çıkan konuların 3 temel sebebi olduğu anlaşılıyor. Bunlardan ilki, ev içinde artan şiddet ve şiddeti tetikleyen etmenler; ikincisi, artan yoksulluk ve üçüncüsü, devletin ve yerel otoritelerin kadınların ihtiyaçlarını karşılamada eksik ve yetersiz kalmasından dolayı mevcut sorunların daha da derinleşmesidir.

(a) Toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesi ve artan ev içi şiddet

Bu araştırma kapsamında görüşme yapılan her örgüt temsilcisi pandemi süreci ile beraber toplumsal cinsiyet rollerinin *yeniden üretildiğini* ve bunun kadınları zorladığını ifade ediyor. Örgütlere yapılan başvurularda ev işlerinin kadına veya kız çocuklarına yüklendiği, bakım ve pandemiyle beraber artan hijyen ihtiyacının kadınlardan beklendiğine dair vakaların sayısında artış yaşandığı söyleniyor. Yapılan başvurularda sosyo-ekonomik, eğitim vb. açısından farklı arka planlardan gelen kadınların ev içi görünmez emeklerinin çoğaldığı, pandemi öncesine kıyasla hane içinde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik yaşanan ilerlemenin bir *illüzyon* olduğu öne çıkıyor. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmaya çalışıldığı haneler ile eşitsizliğin devam ettiği hanelerde toplumsal cinsiyet normlarının derinleşmesini iki örgüt temsilcisi *kadınların negatifte eşitlenmesi* olarak yorumluyor. Örneğin bir görüşmeci uzaktan eğitimle birlikte üniversitede kısmen özgür olan genç kadınların temizlik ve ütü gibi ev işlerine de zaman ayırmak zorunda kaldıklarını, üniversiteli erkeklerin ise *anne evi konforuna kavuştuklarını* ifade ederek ev içi emeğin toplumsal cinsiyet asimetrisine göndermede bulunuyor. Dört görüşmeci *ev içi iş bölümünde yaşanan kazanımlarının pandemi süreciyle beraber kalıcı olmadığını fark edildiğini ve bu alanda daha fazla çalışma yürütülmesine ihtiyaç duyulduğunu* söylüyor.

Her örgüt temsilcisi ev içi şiddeti artıran faktörlerden birinin de *erkeklerle aynı evi paylaşmak* olduğunu ifade ediyor. Özellikle psikolojik olmak üzere ekonomik ve fiziksel şiddet oranlarındaki artış, *erkeklerin karantina süreçlerinde evde kalması, iş kaybı ve uzaktan/evden çalışma* gibi durumlarla yakından ilişkilendiriliyor. Bununla beraber görüşmecilerin %36'sı uzaktan eğitim, erkeklerle bir arada kalma, sokağa çıkma yasakları veya kısıtlamaların evde zaman geçiren veya çalışmayan kadınların sahip oldukları *kişisel alanı kaybetmelerine* sebep olduğunu ifade ediyor.

Artan şiddetin diğere bir yönü ise şiddetle baş etmek için hayatta kalanın zorlu prosedürlerle ancak sınırlı bir destek alabilmesiyle ilgilidir. İki görüşmeci, barınma talebinde bulunan kadınları resmi kurumlara yönlendirdiklerini, ama barınma hizmeti veren bu kurumların sınırlı sayıda kadını kabul edebilmesi ve başvurunun kolluk aracılığıyla yapılabilmesinin kadınları yıldır-dığını ve şiddete maruz bırakıldıkları yerlerde kalmaya ittiğini ifade ediyor.

(b) Artan yoksulluk ve ekonomik zorluklar

İş kayıpları, pandemiden dolayı geçici olarak kapatılan işyerleri, eşinin işsiz kalmasından dolayı kadınların ekonomik açıdan desteğe ihtiyaç duymaları yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere ekonomik gelişim/istihdam, hak ihlali veya toplumsal cinsiyet eşitliği temelli çalışma yürüten bütün örgütlere yapılan başvurularda öne çıkıyor. Bu durum Diyarbakır'da yaşayan kadınların pandemi süreciyle beraber yoksullukla ve ekonomik zorluklarla baş etmek konusunda daha fazla desteğe ihtiyaç duyduğunu ortaya koyuyor.

Ekonomik olarak en fazla zorlandığını ifade eden gruptan biri öncesinde kayıt dışı çalışıp pandemiyle beraber hem işini kaybeden hem de kısa çalışma ödeneğini alamayan kadınlardır. *Ev emekçisi kadınlar, bakıcılık yapan veya çeşitli işyerlerinde kayıtsız çalışan kadınlar* ekonomik olarak zorlandıkları bu süreçte hem istihdam hem de ekonomik destek talepleriyle örgütlere başvuruda bulunuyorlar.

Küçük miktarda krediler bulmada zorlanan, yani finansa erişimle ilgili destek talepleri artan işletme sahibi/ortağı kadınlar da diğere bir grubu oluşturuyor. Özellikle *uzaktan/evden çalışan kadınların ev işleri, çocuk bakımı sorumlulukları* ile beraber işlerini evde yürütmeleri bu kadınların yükünü artırıyor.

(c) Karar vericilerden kaynaklı sorunlar

COVID-19'la mücadele kapsamında alınan önlemlerin genel olarak sağlık boyutu ile sınırlı tutulması kırılğan gruptan olan kadınların maruz kaldıkları sorunların tespiti ve giderilmesinde karar vericilerin etkili olmadığını gösteriyor. Şiddetle mücadele bağlamında barınma talebinin kolluğa bildirilmesi, barınma koşullarının pandemiye göre düzenlenmesi karar vericilerin kadına yönelik şiddeti pandemi sürecinde bir risk unsuru olarak değerlendirmediklerini ortaya koyuyor.

Kısa çalışma ödeneğinin kapsayıcı olmadığını ifade eden bir görüşmeci, karar vericilerin pandemi koşullarını ve ülke gerçeklerini (sigortasız çalışma durumu, sigortasız çalışan kadınlar, çalışmayan kadınlar vb.) göz ardı ederek çeşitli adımlar attığını ve bu bağlamda pek çok mağduriyetin yaşandığını söylüyor. Kayıtsız çalıştırılmaları nedeniyle pandemi sürecinde kısa çalışma ödeneğinden faydalanamamaları kadınların ekonomik destekten mahrum kalmasına sebep oluyor. Ekonomik zorluk yaşayanlara yönelik iki kereliğe mahsus 1000 TL sosyal yardım ve gıda desteğinin yetersiz kaldığı, aynı yardım ve gıda desteği hizmeti vermeyen kadın örgütlerinin bu alanda pandemi öncesine kıyasla daha fazla başvuru almasından anlaşılıyor.

O halde kadınlar pandeminin olumsuz etkileri ile nasıl baş ediyor?

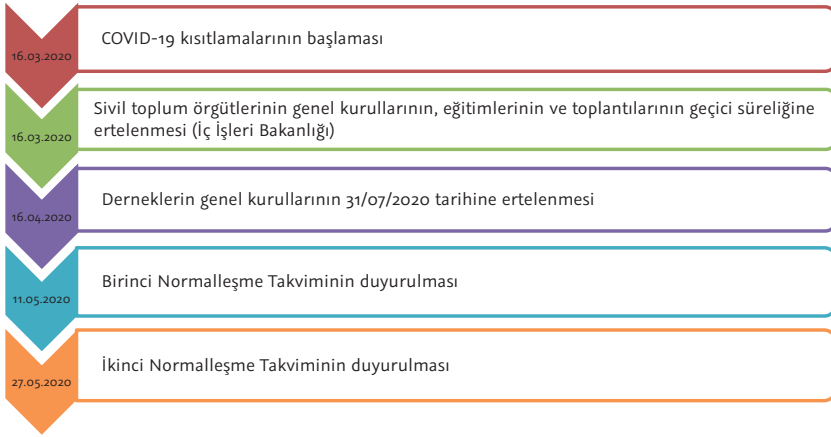
Görüşmecilerden 3'ü kadınların dışarı çıkamadığı için sosyal çevreleriyle bile görüşemediğini ve sosyal destek mekanizmalarını kullanamadığını ifade ediyor. Genellikle ev içi ile sınırlanan kadınların maruz kaldıkları zorluklarla baş etmelerinde iki temel unsur öne çıkıyor: Kadınların öz kaynakları/öz güçleri (%36) ve diğer kadınlarla iletişim/dayanışma halinde olma (%64).

Pandeminin etkileri ile baş etmede kadınların sahip olduğu öz kaynaklar/öz güçler: Görüşmecilerden 4'ü kadınların zorlu yaşam olayları ile baş etmede erkeklerle kıyasla daha güçlü olduğunu ifade ediyor. Kadınların mevcut durumunu bir görüşmeci *işler düzeline kadar bastırma, kendinden fedakarlık yapma* olarak tanımlıyor. Sağlık endişeleri, ev içi iş yükü ve ekonomik zorlukların kadınları kendi ihtiyaçları yerine yakınlarıinkiyle ilgilenmeye sevk ettiği de söyleniyor. Her ne kadar kadınların öz güçleri yaşadıkları zorluklarla baş etmelerine katkı sağlıyor olsa da görüşülen 6 örgüt temsilcisi pandemi sona erdiğinde kadınlarda psikolojik desteğe olan ihtiyacın daha fazla artacağını öne sürüyor.

Pandeminin etkileri ile baş etmede diğer kadınlarla iletişim/dayanışma hali: Görüşme yapılan 6 örgüt temsilcisi kadınların komşuları, akrabaları veya kadın arkadaşlarıyla telefonla iletişim kurmaya devam etmelerinin kendilerine iyi geldiğini ifade ediyor. 2 örgüt düzenledikleri eğitim çalışmalarında kadınların psikolojik rahatlamalarına katkı sunmak amacıyla sevgi/destek çemberi oturumları düzenlediklerini anlatıyor. Kadınların birbirlerine destek olması için tasarlanan bu oturumlarda kendi yaşadıklarını ve sorunlarla baş etme deneyimlerini paylaşmalarının katılımcılar açısından rahatlatıcı ve güçlendirici olduğunu belirtiyor.

C. PANDEMİNİN DİYARBAKIR'DA TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARI YÜRÜTEN ÖRGÜTLERE ETKİSİ

Görüşme yapılan 11 örgüte değinmeden önce pandemi sürecinin resmi kurumların ve sivil toplum örgütlerinin çalışmalarını nasıl etkilediğine bakılabilir. İlk ölümün gerçekleştiği 15 Mart 2020 tarihinden itibaren resmi kurumları ve sivil toplum örgütlerini etkileyen COVID-19 ile mücadele kapsamında alınan kararlara ilişkin aşağıda bir zaman çizelgesi yer alıyor.

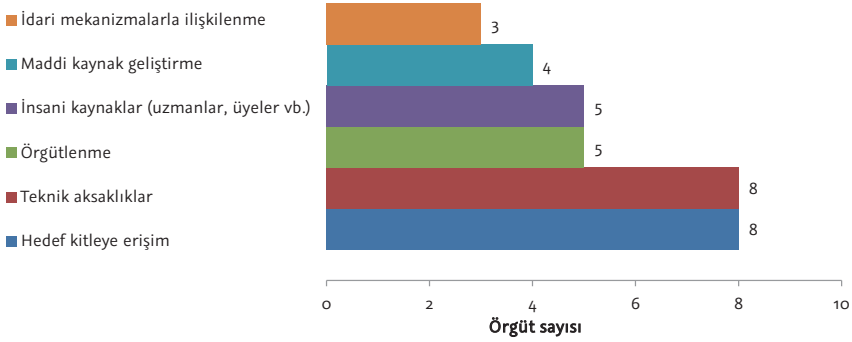
16.03.2020 itibariyle Türkiye genelinde olduğu gibi Diyarbakır'da faaliyet yürüten örgütler de çalışmalarına ara verdi. Görüşme yapılan örgütlerden hedef grubu bütün kadınlar olanların %87'si pandeminin seyrine bağlı olarak 1,5 ay boyunca örgüt içi toplantıları çevrimiçi düzenlediklerini ve başka bir çalışma yürütemediklerini ifade ediyor. Örgütler (1) hedef gruplarının ihtiyaçlarını, (2) kadın kazanımlarına yönelik saldırıları ve (3) pandeminin belirsiz bir süre daha devam etme durumunu da göz önünde bulundurarak 1 Haziran 2020 İkinci Normalleşme Takvimi ile fiziksel olarak bir araya geldikleri çalışmalar yürütmeye başlıyorlar.

Bu bölümde pandemi sürecinin Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlere etkisi; yaşanan sorunlar, bunlarla baş etme biçimleri ve nasıl bir dönüşüme ihtiyaç duyulduğu üzerinden ele alınıyor. Veri toplama ve araştırmayı yazma sürecinde, pandeminin hala devam ettiği göz önünde bulundurulduğunda yazıda belirtilen koşul ve etkilerin halen geçerli olduğu söylenebilir.

Pandemi ve toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütler

Görüşme yapılan 10 örgüt temsilcisi çalışmalarının pandemiden olumsuz etkilendiğini belirtiyor. Sadece 1 örgüt temsilcisi, örgütünün hedef grubundaki kadınların teknolojiye aşina olmasından dolayı çalışmalarını çevrimiçi platformlara taşıyarak pandemiden daha az etkilendiğini ifade ediyor. Aşağıdaki şekilde bu örgütlerin hangi alanlarda sorun yaşadıkları görülebilir.

Şekil 10: Örgütlerin pandemiden etkilendiği alanlar

Örgütler en fazla hedef gruba erişimde ve teknik aksaklıklar nedeniyle zorlanırken daha az sıklıkla da olsa, Diyarbakır özelinde önemli bir konu olan barınma probleminin ilişkilendirilebileceği idari mekanizmaların da zorlayıcı olduğu ifade ediliyor. Görüşme yapılan örgütlerden yalnızca biri barınma desteği sunarken Diyarbakır'da yaşayan kadınlar barınma ile ilgili ihtiyaçları olduğunda idari makamlara yönlendiriliyor. Pandemiye barınma konusunda başvuru alan ama barınma hizmeti sağlamayan örgütlerin başvuruçularını yönlendirmede sorun yaşadığı, barınma desteği prosedürünün değiştirilmesi ve başvuruçular açısından zorlaştırılmasının da bu süreçte yeni mağduriyetlerin yaşanmasına sebep olduğu ifade ediliyor.⁷

7 Mevcut düzenlemelerle sığınma evlerine başvurunun kolluk üzerinden yapılması, sığınma evine şiddet tehdidi haricindeki başvuruların kabul edilmemesi, sığınma evine kabul edilmeden önce kolluk nezaretinde test yaptırıp 14 günlük karantina süresinin beklenme gerekliliği gibi bir dizi prosedür pandemi sürecinde hayata geçirildi (<http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/aciklamalar/2906/korona-gunlerinde-kadinlar-icin-siginmaevleri-raporu>).

Maddi kaynak geliştirmekte sorun yaşayan 4 örgütten 3'ü bağımsız, 1'i bir örgüte bağılı bir komisyon olarak faaliyet yürütüyor. *Pandemi* sürecinin nasıl seyredeceğini bilememekten dolayı 2 örgütten biri ofisini kapatıp çevrimiçi platformlarda çalışma yürüterek, diğeri ise kirası daha ucuz başka bir yere taşınarak olası maddi zorluklarla baş etmeyi tercih ediyor.

Örgütlerin belirli bir süre ofislerini kapalı tutmaları, fiziksel olarak buluşmayı gerektiren çalışmaların askıya alınması, örgüt üye ve gönüllülerinin hastalık endişeleri yaşamaları, hem kendi üyeleri ile iletişimlerini (%50) hem de örgütlenme ve saha çalışmalarını (%50) olumsuz etkilediği görülüyor. Tablo 5 örgütlerin özellikle hangi çalışmalarını yürütmedikleri veya yürütmekte zorlandıklarını gösteriyor.

Tablo 5: Örgütlerin pandemiden etkilenen çalışmaları

Pandemiden etkilenme durumu	Çalışma alanları	Sıklık
Evet	Eğitim/farkındalık geliştirme	5
	Örgüt içi ve genel toplantılar	3
	Dayanışma ziyaretleri	2
	Kongre, panel, zirve, proje vb. çalışmalar	2
	Kültürel etkinlikler	1
Hayır		1

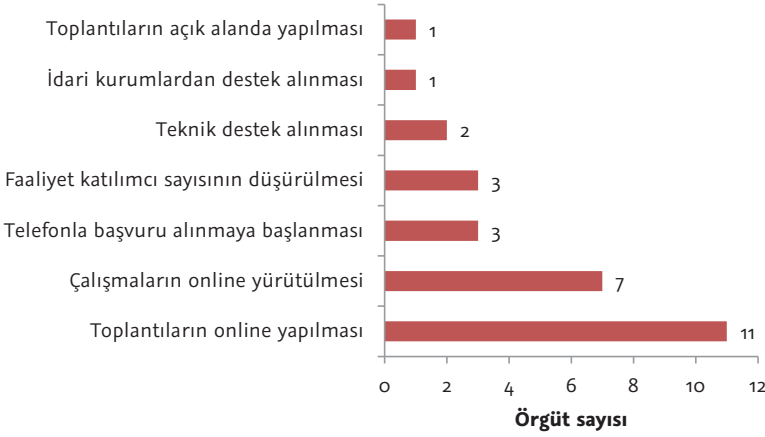
Yukarıdaki tabloda pandemi sürecinin toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütleri çeşitli açılardan olumsuz etkilediği ve özellikle aksayan veya uygulanmayan çalışmaların toplanmayı ve yan yana gelmeyi gerektirdiği görülüyor. Sadece hedef gruba erişimde değil bununla beraber dayanışabilecekleri diğer örgütlerle temas kurmaya ve pandemi öncesinde planlanan Diyarbakır'da kadın görünürlüğünü artırmaya yönelik çalışmalarda da zorluklar yaşanıyor.

Pandemi sürecinde yaşanan sorunlarla örgütlerin baş etme biçimleri

Fiziksel olarak bir araya gelmeyi gerektiren çalışmaları aksayan veya yürütemeyen örgütler karşılaştıkları sorunlarla ne ölçüde baş edebiliyor ve bu yol-

da hangi yöntemlere başvuruyor? Görüşme yapılan 11 örgüt temsilcisinden 8'i, yaşadıkları sorunları *kısmen çözdüklerini* dile getirirken, 2'si örgüt olarak (çevrimiçi toplantı yapmak haricinde) yaşadıkları sorunları çözemediklerini ifade ediyor. Sadece 1 görüşmeci, pandemiden etkilenmeyecek şekilde çalışmalarına devam edebildiklerini belirtiyor. Şekil 11'de bu örgütlerin sorunlarla baş etme yöntemleri incelenebilir.

Şekil 11: Örgütlerin pandemiden kaynaklı sorunlarla baş etme yöntemleri

Örgüt temsilcileri, sosyal mesafe kuralları, hastalık endişeleri ve sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı karantina dönemlerini göz önüne alarak yürütabildikleri çalışmalarını açık alanda, katılımcı sayılarını düşürerek gerçekleştirdiklerini ama diğer çalışmaları çevrimiçi ortamlara taşıdıklarını söylüyorlar. Toplantıların çevrimiçi yapılması her örgütün tercih ettiği bir yol iken eğitim/farkındalık geliştirme çalışmaları yürüten örgütler de faaliyetlerini çevrimiçi olarak planlamayı tercih ettiklerini aktarıyor. Şekil 11'de de görüldüğü gibi hedef gruba erişimde teknik aksaklıklar yaşayan bazı örgütler, üye ve hedef gruba yönelik çevrimiçi çalışma yürütmeye dair teknik eğitimler vererek bu sorunla baş ediyor.

Pandemi sürecinin örgütler üzerindeki olumsuz ve görece olumlu etkileri

Bu araştırma kapsamında görüşme yapılan örgüt temsilcilerinin hepsi, pandeminin Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütleri genel

olarak olumsuz anlamda etkilediğinde hemfikir. Yukarıda değinilen özellikle hedef gruba erişememe, eğitim/farkındalık geliştirme/görünürlük çalışmalarının aksaması, alınan başvuruların ekonomik ihtiyaç temelli olması vb. görüşme yapılan bütün örgütlerin ortaklaştığı sorun alanlarındandır. Görüşmecilerin bazıları, pandemi sürecinin çalışmalarını genel olarak olumsuz etkilemesine rağmen bu süreçte çalışmalarını (onları nasıl yürüttükleri, bunların aksayan yönleri, çalışmaların daha etkili olması için nelere ihtiyaç duyduğu vb. konularda) değerlendirme fırsatı bulduklarını da ifade ediyor. Dolayısıyla bazı örgüt temsilcileri pandemi sürecinin bazı alanlarda çalışmalarını olumlu anlamda etkilediğini dile getiriyor. Pandemi sürecinin toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlere etkisi Tablo 6'da derlendiği gibidir.

Tablo 6: Pandeminin örgütler üzerindeki etkileri

Pandemiden etkilenme durumu			
Olumsuz	Sıklık	Görece olumlu	Sıklık
Hedef gruba erişilememesi	8	Kadın örgütleri arasındaki dayanışmanın artması	4
Yereldeki örgütlerle dayanışmanın zorlaşması	6	Maddi kaynakların kullanımı değişmesi	3
Örgüt içi/örgütlenmeye dair aksaklıkların yaşanması	5	Kamu kurumları ile dayanışmanın artması	2
Çevrimiçi çalışmaların yeterince verimli olmaması	3	Saha araştırmasının yapılması	1
İhtiyaç analizinin yapılamaması	2	Üye sayısının artması	1
Hastalanma kaygısının artması	1	Mahalle örgütlenme modelinin faydalı olması	1
Çalışma yürütülmeyen alanlarda (maddi destek gibi) başvuru sayısının artması	1	Başvuru süreçlerinde revizyona gidilmesi	1

Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin %55'i her ne kadar yereldeki örgütlerle dayanışmada sorun yaşadıklarını ifade etse de Türkiye genelinde ve dünyada toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerle daha fazla dayanışma halinde oldukları söylenebilir. Özellikle (1) çevrimiçi platformların etkin kullanımı, (2) yerelde düzenlenen eğitim faaliyetlerine başka şehirlerden katılımcıların başvurusu, (3) çevrimiçi platformlarda

dayanışma toplantılarının düzenlenmesi bu bağlamda toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütler arası dayanışmayı artıran faktörler olarak öne çıkıyor. Bunun yanında 3 görüşmeci ise çevrimiçi yürütülen çalışmaların fiziksel olarak aynı ortamda olmayı gerektiren çalışmalara kıyasla daha az verimli olduğunu söylüyor.

Çalışmaların çevrimiçi platformlarda yürütülmesi örgütler açısından maddi kaynakların kullanımında olumlu yönde bir azalmaya sebep olduğu aktarılıyor. Eğitim ve toplantıların daha az maliyetle organize edilmesi, bazı örgütleri (%27) ilerleyen dönemlerde de çalışmalarının bir bölümünü çevrimiçi platformlar aracılığıyla yürütmeye teşvik ediyor. Böylelikle örgütlerin, sahip oldukları ekonomik gücü başka alanlara yönlendirebilecekleri, yeni çalışmalar düzenleyebilecekleri anlaşılabilir.

Örgüt içi/örgütlenmeye dair sorunlar, görüşme yapılan örgütlerden %36'sı tarafından dile getirilirken, Birinin önceden mahalle örgütlenme ağına sahip olduğu 2 örgüt hedef grupları ile bağlarının zayıflamadığını, aksine üye sayısının artmasıyla güçlendiklerini söylüyor. Sıkça dile getirilen diğer bir sorun ise hedef gruba erişim ve hedef grubun ihtiyaçlarının tespit edilmesinde yaşanan zorluktur. Bir örgüt hedef grubun telefonla aranarak ihtiyaçlarının tespit edilmesi için pandemi sürecinin ilk dönemlerinde çalışma yürüttüklerini belirtiyor. Ayrıca yüz yüze (merkeze gelinerek) başvuru aldıklarını söyleyen başka bir örgüt temsilcisi, pandemiyle beraber telefonla başvuruya başlayarak pandemi sürecine daha hızlı adapte olduklarını söylüyor.

Pandeminin Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlere etkisi üzerine notlar

COVID-19'la mücadele kapsamında alınan kısıtlama kararları hem Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin iç işleyişlerini (üyeler, maddi kaynaklar, örgütlenme vb.) hem de yürüttükleri çalışmaları (eğitim, farkındalık geliştirme, konferans, başvuru işlemleri vb.) olumsuz yönde etkilediği görülüyor. Örgütler devam eden pandemi koşullarına uyum sağlamak açısından çalışmalarını fiziksel teması gerektirmeyecek şekilde çevrimiçi yürütme yöntemini tercih ediyor ve örgütlere gelen başvuruları da yine bu doğrultuda telefon üzerinden almaya başlıyor.

Çalışmalarını dönüştürmekte sorun yaşayan ve yaşadıkları sorunlarını çözemediğini ifade eden örgüt sayısı 3'tür (%27). Yaşadıkları sorunları kısmen

çözdüğünü söyleyen örgütler ise kısıtlı bir şekilde yan yana gelerek ve genellikle çevrimiçi platformları kullanarak bu sorunlarla baş ediyor. Çevrimiçi yürütülen çalışmaların yüz yüze yapılanlara kıyasla “sıcak temas” içermediğini belirten 3 örgüt bulunuyor. Çalışmaların çevrimiçi platformlarda yürütülmesi örgüt üye, gönüllü ve çalışanları açısından “dijital yorgunluğa” sebep olduğu, uzaktan/evden yürütülen çalışmalarda katılımcı *kadınlara yüklenen ev içi sorumluluklarından* dolayı aksaklıklar yaşandığı görülüyor.

Süreçten olumsuz etkilenen örgütlerin bazıları (%87) iç işleyişlerinde ve yürüttükleri çalışmalarda olumlu dönüşümler gerçekleştiğini ifade ediyor. Örgütlerin çalışma alanlarına göre pandemi sürecinden nasıl etkilendikleri Tablo 7’de görülebilir.

Ekonomik gelişim/istihdam odaklı örgütlerde, etkin maddi kaynak kullanımının ve resmi kurumlarla dayanışmanın arttığı vurgulanırken hak ihlali izleme ve raporlama odaklı örgütlerin başvuru sistemlerini dönüştürmesi pandeminin olumlu etkisi olarak değerlendiriliyor. Toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerinin pandemi öncesinde mahalle örgütlenme modelini benimsemeleri, pandemi devam ederken ihtiyaç analizi yapmaları ve başvuru sistemlerinde dönüşüme gitmeleri örgüt çalışmalarını olumlu etkiliyor. Odakları farklı örgütler, özellikle çevrimiçi platformların etkili kullanımı ile diğer kadın örgütleri ile aralarındaki dayanışmanın arttığını ifade ediyor.

(D) DEVAM EDEN PANDEMİ SÜRECİ VE SONRASINDA DİYARBAKIR’DA YÜRÜTÜLEN TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARINI GÜÇLENDİRME

Önceki bölümlerde pandemi sürecinin Diyarbakır’da yaşayan kadınları, toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütleri nasıl etkilediğine değinildi. Bu etkinin genellikle olumsuz yönde olması ve pandemi sürecinin devam etmesi Diyarbakır’da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin güçlendirilmelerini/güçlenmelerini zorunlu kılıyor. Bu araştırma kapsamında görüşmeciler, Diyarbakır’da yürütülen toplumsal cinsiyet çalışmalarının çeşitli alanlarda dönüşüme ve bazı konuları öncelikli olarak gündemlerine almaları gerektiğine vurgu yapıyorlar. Planlama yaparken pandemi koşullarını göz önünde bulundurmanın yanında kadınların ihtiyaçlarında meydana gelen değişimlerin takip edilmesi de örgütlerin çalışmalarını şekillendirmesine katkı sağlayabilir.

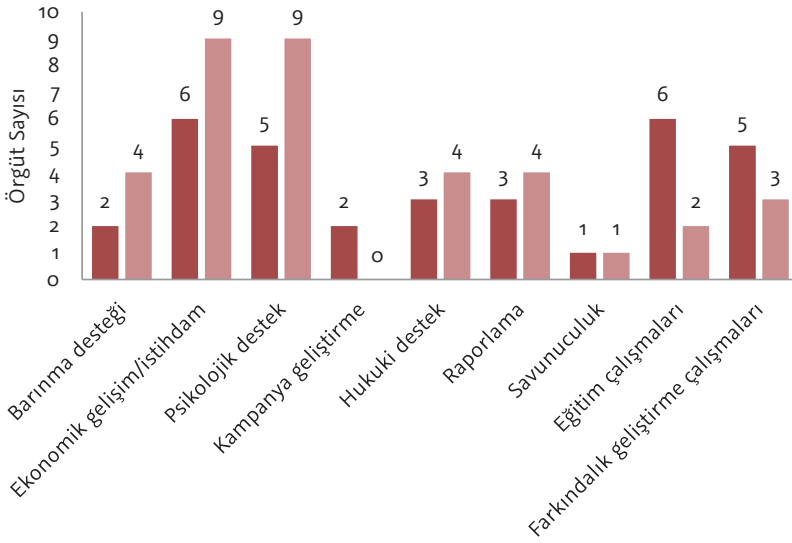
Tablo 7: Örgütlerin pandemiden etkilenme durumları

Örgütlerin temel amacı	Pandemiden etkilenme durumu	
	Olumsuz	Görece Olumlu
Ekonomik gelişim/ istihdam	-Hedef gruba erişilmemesi-Dijital yorgunluk yaşanması-Dayanışmanın zorlaşması-Örgüt içi/örgütlenmeye dair aksaklıkların yaşanması-Çevrimiçi çalışmaların veriminin beklenenin altında kalması-Çalışma yürütülmeyen alanlarla ilgili (maddi destek, barınma vb.) başvuruların artması	-Kadın örgütleri arasındaki dayanışmanın artması-Kamu kurumları ile dayanışmanın artması-Maddi kaynakların etkili kullanımının artması
Hak ihlali	-Örgüt içi/örgütlenmeye dair aksaklıkların yaşanması-Hedef gruba erişimde zorluk yaşanması-Örgüt içi ve örgütlenmeye dair teknik aksaklıkların yaşanması-İhtiyaç analizi yapılması-Hastalanma kaygısı artması-Yereldeki örgütlerle dayanışmanın zorlaşması-Çalışma yürütülmeyen alanlardan (maddi destek barınma) başvuru sayısının artması	-Başvuru süreçlerinde revizyona gidilmesi-Kadın örgütleri arasındaki dayanışma artması
Toplumsal cinsiyet eşitliği	-Hedef gruba erişilmemesi-Örgüt içi ve örgütlenmeye dair teknik aksaklıklar yaşanması-Çevrimiçi çalışmaların yeterince verimli olmaması-İhtiyaç analizinin yapılamaması-Hastalanma kaygısının artması-Yereldeki örgütlerle dayanışmanın zorlaşması-Çalışma yürütülmeyen alanlardan (maddi destek barınma) başvuru sayısının artması	-Kamu kurumları ile dayanışmanın artması-Saha araştırmasının yapılması-Üye sayısının artması-Mahalle örgütlenmesinin etkili olması-Maddi kaynakların kullanımının değişmesi-Başvuru süreçlerinde revizyona gidilmesi-Kadın örgütleri arasındaki dayanışmanın artması

1 — Diyarbakır’da yaşayan kadınların ihtiyaçlarındaki değişim

Yapılan görüşmeler esnasında pandemi öncesine kıyasla Diyarbakır’da yaşayan kadınların ihtiyaçlarında gözle görünür bir değişim olduğu ifade ediliyor. Bu değişimin anlaşılması örgütlerin yürütecekleri çalışmaları da dönüştürmelerine katkı sağlayabilir. Bundan dolayı Diyarbakır’da çalışma yürüten bu örgütlerin hedef gruplarından aldıkları başvurular uyarınca pandemi öncesine kıyasla Diyarbakır’da yaşayan kadınların ihtiyaç alanlarında nasıl bir değişim olduğu aşağıdaki şekilde görülebilir.

Şekil 12: Pandemi öncesi ve sonrası örgütlerin hedef gruplarının ihtiyaç durumları

Yukarıdaki şekilde bazı ihtiyaç alanlarında artma, bazılarında ise azalma göze çarpıyor. Pandemi öncesine kıyasla kampanya geliştirme, eğitim çalışmaları ve farkındalık geliştirme çalışmalarına olan taleplerde bir azalma meydana gelirken; hukuki destek ve savunuculuk çalışmalarına olan talebin benzer olduğu görülüyor. Psikolojik destek, barınma desteği, ekonomik gelişim/İstihdam ve raporlama çalışmalarında da anlamlı artış olduğu göze çarpıyor.

2 — Pandeminin örgüt gündemlerine etkisi

Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütler, yürüttükleri çalışmaların daha etkili olabilmesi için çeşitli revizyonlara ihtiyaç duyduklarını ve bu bağlamda bazı konuları öncelikli olarak gündemlerine aldıklarını ifade ediyor. Bu konular Tablo 8'de görülebilir.

Tablo 8: Pandemi süreciyle yenilenen örgüt gündemleri

Gündem konuları	Sıklık
Örgütler arası dayanışmanın güçlendirilmesi (ağ kurma)	6
Örgütlerin güçlendirilmesi	5
Mahalle örgütlenmelerinin artırılması	3
Durum tespiti için saha çalışmalarının yapılması	3
Çalışmaların dijitalleştirilmesi	3
Hedef gruba erişimin güçlendirilmesi	2
Örgüt sayısının artırılması	2
Sosyal medyanın etkin kullanımını ve telefonla erişimin güçlendirilmesi	2
Nöbetleşe çalışmanın benimsenmesi	1

Diyarbakır'daki örgütler arasında dayanışmanın güçlendirilmesi (ağ kurma): Üçüncü bölümde de pandemi sürecinde Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütler arasındaki bağların zayıfladığı vurgulanıyor. Beraber hareket edebilmek ve dayanışmayı güçlendirebilmek için *siyaset üstü bir ağ kurulmasına* olan ihtiyaç dile getiriliyor.

Örgütlerin güçlendirilmesi: Maddi kaynak geliştirmeye dair sorun yaşayan örgütlerin yanı sıra Diyarbakır'da çalışma yürüten az sayıdaki örgütün çalışmalarına devam edebilmesi için destek mekanizmalarının kurulması gerekiyor.

Mahalle örgütlenmelerinin artırılması: Pandemi öncesinde mahalle örgütlenme çalışmaları yürüten bir örgüt hem hedef gruba erişim hem de ihtiyaç analizinde zorluk yaşamadıklarını ifade ediyor. Görüşülen diğer 3 örgüt temsilcisi ise böylesi bir örgütlenme halinin hedef gruba erişimde yaşadıkları sorunları ortadan kaldırmaya faydalı olacağını ve başvuruda bulunmak is-

teyen kadınların da örgütlere erişimini kolaylaştıracağını belirtiyor. Mahalle örgütlenmelerinin, aynı mahallede yaşayan kadınlar arasındaki sosyal ağları güçlendirmeye katkı sağlayacağı da ayrıca ifade ediliyor.

Durum tespiti için saha çalışmalarının yapılması: Kadınların pandemi sürecinde maruz bırakıldığı ayrımcılık ve hak ihlallerinin tespiti; hangi alanlarda, ne tür sorunlar yaşadıklarının öğrenilmesi pandeminin kadınlar üzerindeki etkisinin anlaşılmasını kolaylaştırır. Hedef gruba erişimde zorluk yaşayan ve ihtiyacı sadece başvurular üzerinden tahmin edebilen örgütler, saha çalışması yapılmasının önemli olduğunu vurguluyor. Yürütülecek böylesi bir çalışma örgütlerin hedef gruplarında bulunan kadınlara yönelik kendi örgüt çalışmalarını revize etme fırsatı da oluşturacağı ifade ediliyor.

Çalışmaların dijitalleştirilmesi: Ne zaman sona ereceği tahmin edilemeyen pandemiyle beraber fiziksel olarak bir araya gelmeyi gerektiren faaliyet yürüten örgütlerin çalışmalarının bazılarını çevrimiçi platformlar üzerinden yürütme ihtiyacı ortaya çıktığı görülüyor. Sokağa çıkma yasakları, kısıtlamalar ve sağlık endişeleri, bireylerin yüz yüze çalışmalara katılım bağlamında motivasyonu düşürdüğü söyleniyor. Bundan dolayı örgütlerin hedef gruba etkili erişimini artırmak için çevrimiçi platformların kullanımının bir gereklilik haline geldiği söylenebilir.

Hedef gruba erişimin güçlendirilmesi: Hedef gruba erişim, görüşmecilerin %91'inin pandemi sürecinde çalışma yürütürken başa çıkmak zorunda kaldıkları sorun alanlarından biridir. Hedef gruba erişimin çevrimiçi platformlar ve telefon aracılığı ile yapılmasına rağmen 3 örgüt *hedef gruplarının içinde telefonu dahi olmayanların* bulunduğunu ifade ediyor. Bundan dolayı çevrimiçi veya telefonla yapılan erişimin bu tür imkanlara sahip kadınlara ulaşmada etkili olduğu söylenirken, bunlara sahip olmayan kadınlara erişim ve onların örgütlere erişiminin sağlanması için farklı yollara ihtiyaç duyulduğu görülüyor.

Örgüt sayısının artırılması: Örgütler, önceki dönemlere göre daha fazla başvuru aldıklarını, başvuru aldıkları konuların çalışma yürütmedikleri ekonomik destek/istihdam/barınma ağırlıklı alanlar olmasından dolayı zorlanıyor. Diyarbakır'da yaşayan kadınların bu taleplerine ilişkin çalışma yürütebilecek resmi veya sivil alanda etkin olabilecek örgütlere ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Ekonomik gelişim/istihdam söz konusu olduğunda *sivil toplum örgütlerinin özel sermaye ile işbirliğini güçlendirmesi, kadın istihdamını güçlendirmeye yönelik örgüt sayısının artırılması* önerilirken, barınma söz konusu olduğunda

sivil toplum örgütlerinin barınmaya yönelik merkez açabilmesinin yetkili mercilerce kolaylaştırılması gerektiği ifade ediliyor.

Sosyal medyanın etkin kullanımı ve telefonla erişimin güçlendirilmesi: Pandemi öncesinde örgütler başvuru sürecini ofise/merkeze doğrudan başvuru yapılacak şekilde ele aldıklarını söylüyor. Buna karşın, pandemi sürecinde bu prosedürün etkili olmadığı örgütlerin yeni yöntem geliştirmek zorunda kaldıklarını belirtiyor. Örgütler hem gönüllü ve çalışanlarını koruyabilmek hem de yüz yüze başvuru yapamayacak durumda olan kadınlara erişebilmek için sosyal medya ve telefonla başvuru almaya başladıklarını vurguluyor. Sık kullanılan *sosyal medya platformlarında örgüt hesaplarının açılması*, bunların düzenli kontrolü, *telefonla erişim sağlamak isteyenler için sürekli açık bulundurulmuş hatlar* kullanılan etkili baş etme yöntemlerinden bazılarıdır. Sosyal medya hesaplarında yapılan paylaşımların örgüt görünürlüğüne de katkı sağlaması örgütleri sosyal medya aktivizmi konusunda teşvik ettiği ifade ediliyor.

Nöbetleşe çalışmanın benimsenmesi: Gönüllü ve çalışanların sağlığını riske atmamak ve örgüt çalışmalarının devamını sağlamak adına nöbetleşe çalışmanın benimsenmesinin önemli olduğu ifade ediliyor.

3 — Toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirmede erkeklik çalışmalarının rolü

Pandemi sürecinin önceki bölümlerde de bahsedilen biricik yönlerinden biri kamusal alan kullanımının herkes için sınırlı hale gelmesidir. Karantina uygulamaları, sınırlı sokağa çıkma tedbirleri bireyleri evde daha fazla zaman geçirmeye sevk ediyor. İkinci bölümde kadınların maruz bırakıldığı şiddetin artmasındaki temel faktörlerden bazılarının, kadınların aynı evi paylaştıkları kişilerle daha fazla zaman geçirmesi, uzaktan çalışma koşullarının ev ortamındaki dinamiklerle kadınların yüklerinin ağırlaştırılması olarak ifade ediliyor.

Toplumsal cinsiyet rollerinin derinleşmesi görüşme yapılan bütün örgüt temsilcilerinin ortaklaştığı sorun alanlarındandır. Diyarbakır'da yürütülen toplumsal cinsiyet çalışmaları toplumun belli bir kesimini (kadınları) hedef alırken pandemi sürecinde örgütlere yapılan şiddet başvurularındaki artış ve derinleşen toplumsal cinsiyet rolleri bu yaklaşımın ne yazık ki tek başına yeterli olmadığını gösteriyor. Karantina veya kısıtlı sokağa çıkma süreçlerin-

de aynı evin içinde yaşayan bireylerden kadınların hijyen, bakım, çocukların eğitim durumları ile ilgilenmek durumunda kalması bununla beraber erkeklerin *hem bu süreçlere dahil olmayıp hem de talepkâr olmaları* toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında erkeklere yönelik erkeklik çalışmalarının yürütülmesi gerektiği ortaya çıkıyor. Özellikle ev içi şiddetin artması ve failin “erkekler” olarak ifade edilmesi kadınların maruz bırakıldığı şiddetin de önlenmesinde erkeklik çalışmalarına olan ihtiyacı ortaya koyuyor. Dolayısıyla Diyarbakır’da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin erkeklik çalışmalarını nasıl değerlendirdikleri de bu çalışmanın kapsamına giriyor. Aşağıdaki tabloda örgütlerin erkeklik çalışmalarına ilişkin tutumları yer alıyor.

Tablo 9: Erkeklik çalışmalarına ilişkin toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin tutumu

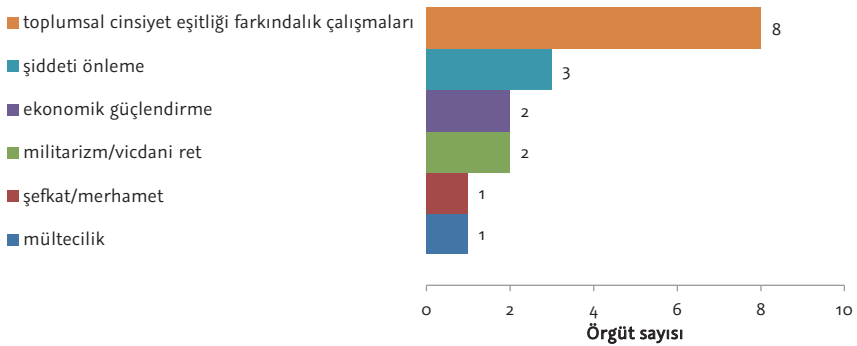
Bu araştırma kapsamında görüşmecilerden yalnızca biri örgütlerinde erkeklik çalışmaları yürüttüklerini ifade ederken 2'si yeterli materyale (kitap, makale vb.) ve insan kaynağına (planlama, çalışmayı yürütme vb.) sahip olmadıkları için bu çalışmaları ertelemek zorunda kaldıklarını söylüyor. Diyarbakır'da yürütülecek erkeklik çalışmaları için bütün örgütlerin olumlu bir tutuma sahip olduğu görülürken bunların ancak %36'sı kendi bünyelerinde böyle çalışmalara sıcak baktıklarını ifade ediyor. Bünyelerinde erkeklik çalışmaları yürütmeye sıcak baktığını ifade eden örgütlerden biri bağımsız bir örgüt iken diğerleri başka bir örgütün birimidir. Erkeklik çalışması yürütmek istemediklerini belirten örgütler buna gerekçe olarak;

1. Erkeklik çalışmalarının mevcut örgütlerden bağımsız bir örgüt üzerinden yürütülmesi gerektiği,

2. Toplumsal cinsiyet çalışmalarının çok katmanlı ve zorlayıcı olması nedeniyle erkeklik çalışmalarını da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürütenlere yüklenmemesi gerektiği,
3. Kadınların maruz bırakıldığı şiddetin faillerinin genellikle erkekler olmasından dolayı yardım almaya gelen kadınlarla erkeklerin karşılaşmalarının mevcut çalışmalarını olumsuz etkileyebileceği,
4. Daha önce toplumsal cinsiyet çalışmalarında ortak yürütülen faaliyetlerde, beyanı erkek olan katılımcıların çalışmaları olumsuz etkilemesinden dolayı o alanda çalışma yürütmeye istekli olunmadığı,
5. Hedef grupları kadınlardan oluşan örgütlerin, bu doğrultuda çalışma yürütmeye istekli olmadıkları ifade ediliyor.

Her ne kadar örgütlerin çoğunluğu kendi bünyelerinde erkeklik alanında çalışma yürütmeye olumlu bakmadıklarını ifade etse de bu alanda yürütülecek çalışmaların Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet eşitliği sağlamada önemli bir rol oynayacağı vurgulanıyor (%64). Erkeklik çalışmalarında hangi konuların öne çıkması gerektiğine dair görüşmecilerden elde edilen veriler Şekil 13'te derlendiği gibidir.

Şekil 13: Erkeklik çalışmalarında ele alınması önerilen konular

Örgütler, erkeklik alanında yürütülecek çalışmalarda öncelikle toplumsal cinsiyet konusunun ele alınması gerektiğini ifade ediyor. Bu bağlamda

toplumsal cinsiyet rolleri, erken çocukluk döneminde bu rollerin özümsemesi, erkekliğin nasıl bir konfor alanına dönüştüğü gibi alt başlıklar, görüşmeciler tarafından erkeklik çalışmaları alanında ele alınması gereken konular olarak öneriliyor. Bununla beraber kadına ve çocuğa yönelik şiddet failinin genellikle erkek olduğunu ifade eden örgütler, erkeklik çalışmalarında şiddetle baş etme konusunun da ele alınması gerektiğini vurguluyor. Erkeklik çalışmalarında erkeklerin farkındalıklarının gelişmesi gerektiğine vurgu yapan bir görüşmeci, erkeklerin ekonomik olarak desteklenmesinin ve onlara yönelik yürütülecek şefkat/merhamet odaklı çalışmaların etkili olacağını düşünüyor.

Devam eden pandemi süreci ve sonrasında Diyarbakır'da yürütülen toplumsal cinsiyet çalışmalarının güçlendirilmesi üzerine notlar

Pandemi süreci ve sonrasında Diyarbakır'da yürütülecek toplumsal cinsiyet çalışmalarının ele alındığı bu bölümde ön plana çıkan konulardan ilki, kadınların ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve örgütlerin elde edilecek verilere göre çalışmalarını düzenlemeleri gerektiği yönündedir. Her ne kadar pandemi öncesinde de Diyarbakır'da yaşayan kadınların pek çok alanda çalışma yürütülmesine ihtiyaç duyduğu tespit edilmiş olsa da pandemiyle beraber psikolojik destek, barınma ve ekonomik gelişim/istihdam (Şekil 13) alanlarındaki ihtiyaçta artış olduğu görülüyor. Hem hedef gruba erişimdeki zorluk hem de başvurular arasındaki psikolojik ve ekonomik desteğe ilişkin talebin yüksekliği birlikte değerlendirildiğinde hedef gruba erişimin görece kolaylaşacağı ileriki dönemlerde psikolojik ve ekonomik desteğe duyulan ihtiyacın beklenenden daha fazla olabileceği söylenebilir.

Örgütlerin Diyarbakır özelinde nasıl bir dönüşüme ihtiyaç duydukları konusunda ele alınması gereken öncelikli konulardan biri hedef gruba erişimde yaşanan zorluklardır. Az sayıda örgütün yürüttüğü toplumsal cinsiyet çalışmalarında örgütlerle kadınlar arasındaki bağın güçlü olmaması Diyarbakır'daki örgütlülük durumunun tartışılmasını ve güçlendirilmesini gerektiriyor. Bir diğer sorun ise Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin birbirleri arasında kurdukları bağın sağlam olmamasıdır. Dayanışma ve ortaklaşmanın böylesi gruplara yönelik çalışma yürütenler açısından önemi tartışılmazdır. Dolayısıyla örgütlerin iç değerlendirmelerini yapmaları ve diğer örgütlerle bağlarını geliştirmek üzere politikalar üretmeleri anlamlı olabilir.

Kadın yoksulluğunun artmasının yanında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştiren diğer bir faktör de “erkekler”dir. Kadını odağa alan toplumsal cinsiyet çalışmalarının pandemi sürecinde yeterince etkili olmaması bu çalışmaların yöntemlerinin de ele alınması gerektiğini ortaya koyuyor. Toplumsal cinsiyet çalışmaları toplumun bütün fertlerine yönelik toplumsal cinsiyet algılarının eleştirilmesini temele alan çalışmaların yürütülmesini öngören bir yaklaşımı benimser. Bu yüzden görüşme yapılan örgütlerin genellikle kendi bünyelerinde böyle bir çalışmanın yürütülmesinden bağımsız bir örgütün öncü bir role sahip olması gerektiğini vurgulaması tartışmaya değerdir. Diyarbakır’da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgüt sayısının azlığı ve mevcut örgütlerin gelen başvurulara yetişmekte zorlanması göz önünde bulundurulduğunda onlardan bir de erkeklik çalışmaları yürütmelerini beklemek haksızlık olabilir. Bunun yanında toplumsal cinsiyet çalışmalarının bir bütün olduğunun unutulmaması ve Diyarbakır’da toplumsal cinsiyet eşitliğinin güçlendirilmesinde kadınlara yönelik yürütülen çalışmaların yanında erkekler için erkeklik çalışmalarının da yürütülmesi bir ihtiyaçtır.

SONUÇ YERİNE

Dünyayı etkileyen pandemi süreci devam ederken etkilerini anlamaya çalışmanın zorluklarını halen yaşıyoruz. Bunun belki de en önemli sebepleri, pandemi sürecinin hala devam ediyor olması ve bahsedilen etkilerin çeşitlenebilme ve değişme ihtimalidir. Bu araştırmayla COVID-19'la mücadele kapsamında başlayan ve bugüne kadar devam eden pandeminin toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlere ve onların hedef gruplarına etkisini incelemeye çalıştık.

Pandeminin yarattığı şokun atlatılıp sürecin anlamlandırılmasıyla toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütler, faaliyetlerini pandemi koşullarına göre dönüştürmeye çalışarak çalışmalarına devam ediyor. Örgütlerden alınan bilgiler ışığında Diyarbakır'da yaşayan kadınların ekonomik ve psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğu görülüyor. Görüşülen örgütlerden sadece biri saha çalışması/ihtiyaç analizi yapabildiği için çalışmaların artması ve derinleştirilmesiyle Diyarbakır'da yaşayan kadınların pandemiden nasıl etkilendiğine dair somut ve detaylı verilere ulaşılması aciliyetini koruyor.

Örgütler söz konusu olduğunda hedef gruba erişimin, üyeler ve gönüllülerle pandemi sürecine uyum sağlamanın, çevrimiçi platformlarda yürütülen çalışmalarda yaşanan teknik aksaklıkların Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmalarının yürütülmesini zorlaştırdığı gördük. Türkiye genelinde toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütler arasındaki dayanışmanın güçlenmesine rağmen Diyarbakır'daki örgütler arasındaki dayanışmanın bu süreçte zayıflaması devam eden pandemi koşullarında bir dayanışma ağının kurulmasını gerekli kılıyor. Diyarbakır'da toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlerin hem dünya genelinde hem de Türkiye genelinde faaliyet yürüten örgütler gibi maddi kaynaklara erişimi güçleştiriyor.

Kayıtsız çalışan kadınların işsiz kalması, kısa çalışma ödeneğinden faydalanamaması, barınma ihtiyacı olan kadınların barınma merkezlerine erişimlerinin zorlaştırılması ve karar vericilerin sağlık tedbirlerini kırılgan grupların ihtiyaçlarını göz ardı edecek şekilde alması, kadınların ihtiyaçlarının karar vericilerin gündeminde olmadığını gösteriyor. Kırılgan grupların pandemi gibi zorlu yaşam olayı ile başa çıkma becerilerinin güçlendirilmesi için karar vericilerin bu doğrultuda planlama yapmaları gerekiyor. Özellikle toplumsal

cinsiyet çalışmaları yürüten örgütlere ayni yardım, gıda desteği ve istihdam odaklı yapılan başvurular ve örgütlerin bu ihtiyaçlara cevap verememesi bu alanlardaki idari başvuru mercilerinin etkili çalışma yrtmediklerini gösteriyor. Bu merciler kırılgan grupların ihtiyaçlarının öğrenilmesi ve olası dezavantajların giderilmesine yönelik koruyucu ve önleyici müdahalelerde bulunmaları elzemdir. Bu çalışmada da ortaya çıkan yoksulluk ve maruz bırakılan şiddetle mücadele bu bağlamda ivedilikle karar vericilerin gündemlerinde yer almalıdır.

KAYNAKÇA

“6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” (2012, 8 Mart), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf>.

Aslan, F.G. - Altındış, M., (2016), “Güncel Viral Etkenler; Zika, Chikungunya, Ebola, Enterovirus, D68, Mers Cov, İnfluenza”, *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(3), s.11-16.

Barbelele, V., Bryant, J. - Willitts-King, B., (2020), ‘All eyes are on local actors’: Covid-19 and local humanitarian action Opportunities for systemic change, *Humanitarian Policy Group*, https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/covid-19_localisation_briefing_note_web.pdf.

Davies, S. E. & Bennet, B., (2016), “A Gendered Human Rights Analysis of Ebola and Zika: Locating Gender in Global Health Emergencies”, *International Affairs*, 92: 5, s. 1041–1060.

“DİSK, Genel İş Sendikası Türkiye’de Kadın Emeği Raporu”, (2020), <https://www.genel-is.org.tr/turkiyede-kadin-emeği-raporumuz-yayimlandi,2,21031#.X704IWUzbl>, (Erişim tarihi: 22.11.2020).

“İnsan Hakları Derneği Pandemi Döneminde Kadın Raporu”, (2020) <https://www.ihd.org.tr/pandemi-doneminde-kadin/>, (Erişim tarihi: 22.11.2020).

“İçişleri Bakanlığı 31 Mayıs 2020 Tarihli Genelgesi”, (2020), <https://www.icisleri.gov.tr/15-ilde-uygulanan-sokaga-cikma-kisitlamasi-31-mayis-saat-2400-itibariyle-sona-eriyor>, (Erişim tarihi: 04.12.2020).

Jonas, O. B., (2013), “Pandemic Risk”, (2020), https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/16343/WDR14_bp_Pandemic_Risk_Jonas.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (Erişim tarihi 22.11.2020).

“Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ağının Diyarbakır İlindeki Son Bir Yıla İlişkin Kadına Yönelik Şiddet Rapor Açıklaması”, (2020), <https://www.diyarbakirbarosu.org.tr/haberler/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-a->

[ginin-diyarbakir-ilindeki-son-bir-yila-iliskin-kadina-yonelik-siddet-rapor-aciklamasi](#), (Erişim tarihi: 22.11.2020).

“KAMER Vakfı Küresel Salgın Dönemi Faaliyet Raporu 01.04.2020-31.05.2020”, (2020), https://kamer.org.tr/icerik_detay.php?id=412, (Erişim tarihi: 22.11.2020).

“Kayyım Manzaraları: Kayyımlar Diyarbakır’da 43 Kadın Merkezi Kapatıldı”, (2018), *Evrensel*, <https://www.evrensel.net/haber/363809/kayyim-manzaralari-kayyimlar-diyarbakirda-43-kadin-merkezini-kapatti>, (17.10.2018).

“Korona Günlerinde Kadınlar için Sığınma Evleri Raporu”, (2020), *Kadın Cinyayetlerini Durduracağız Platformu*. <http://kadincinyayetleriniurduracagiz.net/aciklamalar/2906/korona-gunlerinde-kadınlar-icin-siginmaevleri-raporu>, (10.04.2020).

Nemeanu, M.S. - Dabija, D.C., (2020), “Best practices of Nongovernmental Organisations in Combating Covid-19”, *6th BASIQ International Conference on New Trends in Sustainable Business and Consumption*, R. Pamfilie, vd. Messina, Italy, (4-6 June 2020).

Peterman, A., vd., (2020), “Pandemics and Violence Against Women and Children”, *Center for Global Development*, <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>, (01.04.2020).

Power, K., (2020), “The COVID-19 Pandemic Has Increased the Care Burden of Women and Families”, *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 16:1, 67-73.

Smith, J., (2019), “Overcoming the ‘Tyranny of the Urgent’: Integrating Gender into Disease Outbreak Preparedness and Response”, *Gender & Development*, 27:2, 355-369.

Sydenstricker, E., (1931), “The Incidence of Influenza among Persons of Different Economic Status during the Epidemic of 1918”, *Public Health Reports (1896-1970)*, 46(4), 154-170.

“şiddet Biçimleri”, (2020), *Mor atı Vakfı*, <https://morcati.org.tr/siddet-bicimleri/>, (Erişim tarihi: 04.12.2020).

- Türkiye İş Kurumu Kısa Çalışma Ödeneği, (2020), <https://www.iskur.gov.tr/isveren/kisa-calisma-odeneği/genel-bilgiler/>, (Erişim tarihi: 22.11.2020).
- Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı, (2020a), *Covid-19 Salgınının Türkiye’de Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarına Etkisi Anketi Raporu I* [https://www.tusev.org.tr/usrfiles/files/COVID19_AnketSonucRaporu.27.04.20_\(1\)\(1\).pdf](https://www.tusev.org.tr/usrfiles/files/COVID19_AnketSonucRaporu.27.04.20_(1)(1).pdf).
- Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı, (2020b), *Covid-19 Salgınının Türkiye’de Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarına Etkisi Anketi Raporu II* https://covid-19vestklar.tusev.org.tr/wpcontent/uploads/2020/10/Covid19AnketFazII-SonucRaporu_Final_.pdf.
- Ünal, B. - Gülseren L., (2020), “Covid 19 Pandemisinin Görünmeyen Yüzü: Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet”, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, s. 89-94.
- “Who Director Genel Opening Remarks at the Media Briefing on Covid 19”, (2020), *World Health Organization*, <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>, (Erişim tarihi: 22.11.2020).
- “Who Coronavirus Disease Dashboard”, (2020), *World Health Organization*. <https://covid19.who.int/>, (Erişim tarihi: 22.11.2020).
- Vaş, E., (2020), “The Impact of the COVID-19 Pandemic for the European Non-governmental Sector”, <https://www.europenowjournal.org/2020/10/06/the-impact-of-the-covid-19-pandemic-for-the-european-non-governmental-sector/>, (Erişim tarihi: 22.11.2020).
- Yu, H.Y.R, vd., (2005), “The Psychological Burden Experienced by Hong Kong Midlife Women During the SARS Epidemic”, *Stress and Health* 21, 177–184.

EK

Görüşme Formu

Türkiye’de 16 Mart 2020 ile başlatılan pandemi ile mücadele bağlamında sokağa çıkma kısıtlamaları/yasakları, uzaktan eğitim/çalışma, zorunlu maske kullanımı, fiziksel mesafe, karantina vb. kararları alınmıştır. Bu araştırma ile Diyarbakır’da yaşayan kadınların belirtilen tarihlerde başlayan ve hala devam eden pandemi sürecinden nasıl etkilendikleri ve Diyarbakır’da kadın çalışmaları alanında faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşlarının, kadın meclislerinin ve kadın merkezlerinin nasıl etkilendiğinin anlaşılması hedeflenmektedir. Aşağıdaki sorular ilgili kurum veya kurum içi kadın birimi, merkezi veya meclisine gelen başvurular ve bunların çalışmalarının pandemiden nasıl etkilendiği ile ilgilidir. Bu araştırma Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye şubesinin desteği ile Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü tarafından yürütülmektedir.

Not: Araştırma sonucunda oluşturulacak rapora görüşme yapılan kişiler değil onların temsil ettiği kurum/örgütler yansıtılacaktır.

Bölüm 1: Yapılanmaya/örgütlenmeye dair sorular

1 — Derneğinizden/örgütünüzden ve onun çalışma alanlarından bahsedebilir misiniz?

-Alanda kaç yıldır faaliyet gösteriyorsunuz?

-Kuruluş amaçlarınız nelerdir?

-Hedef kitleniz kimlerden oluşmaktadır?

2 — Kadınlara yönelik hangi sorun alanları ile ilgilisiniz?

-Fiziksel şiddet

-Cinsel Şiddet

-Ekonomik Şiddet

-Sözel Şiddet

-Psikolojik Şiddet

Bu sorun alanlarına yönelik ne tür çalışmalar yürütüyorsunuz? Açıklayınız.

() Savunuculuk

() Kampanya geliştirme

() Psikososyal destek

() Ekonomik destek/istihdam

() Eğitim çalışmaları

() Farkındalık geliştirme çalışmaları

() Hukuki destek

() Raporlama

() Barınma desteği

.....
.....

3 — Diyarbakır'da yaşayan kadınlara aşağıdaki alanlardan hangilerine yönelik çalışmaların yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır?

() Savunuculuk

() Kampanya geliştirme

() Psikososyal destek

() Ekonomik destek/istihdam

() Eğitim çalışmaları

() Farkındalık geliştirme çalışmaları

() Hukuki destek

() Raporlama

() Barınma desteği

Açıklayınız

Bölüm 2: Pandemi Süreci ve Diyarbakır'da Yaşayan Kadınların Durumu

1 — Pandemi süreci Diyarbakır'da yaşayan kadınları nasıl etkiledi?

-Pandemi süreci ile beraber kadına yönelik şiddet alanlarından hangilerinde bir değişim meydana geldi? Açıklayınız.

- () Fiziksel şiddet () Ekonomik Şiddet () Psikolojik Şiddet
() Cinsel Şiddet () Sözel Şiddet

.....

2 — Derneğe/örgüte yapılan başvuru sayısında bir değişim oldu mu? Nasıl?

3 — Derneğe/örgüte yapılan başvurularda pandemi öncesine kıyasla farklı olarak hangi konular daha fazla ön plana çıkmaya başladı?

4 — Derneğe/örgüte başvuruda bulunan kadınların/başvurucuların profiline bir değişim oldu mu?

5 — Hangi profildeki kadınlar yukarıda bahsettiğiniz alanlarda sorunlar yaşadılar? Açıklayınız.

6 — Pandemi süreci ile beraber Diyarbakır'da yaşayan kadınların ihtiyaçları nasıl değişti? Yeni ihtiyaçlar neler?

7 — Peki karantina süreci ve pandemiden önceden farklı olarak erkeklerin kamusal alanı daha az kullanması ve evde zaman geçirmeleri Diyarbakır'da yaşayan kadınları ve onların durumlarını nasıl etkilemiştir?

8 — Birden fazla alandan kaynaklı dezavantajlı durumda olan kadınlardan (sığınmacı/mülteci, eşî cezaevinde olan, etnik dini azınlık durumunda olan/ ezidi vb) ve LGBTİ+lardan başvuru aldınız mı?

-Onlar pandemi sürecinden nasıl etkilendi?

-Onlara yönelik ne tür bir çalışma yürüttünüz?

9 — Sizce Diyarbakır'da yaşayan kadınlar pandemi sürecinde yaşadıkları sorunlarla baş etmede ne tür destek mekanizmalarına sahiptir/kullanmışlardır?

Bölüm 3: Pandemi süreci ve dernek/örgüt çalışmaları

1 — Pandemi süreci çalışmalarınızı nasıl etkiledi?

-Uygulanamayan veya aksayan çalışmalarınız oldu mu?

-Özellikle hangi alanlardaki çalışmalar sekteye uğradı? Açıklayınız.

.....

2 — Pandemi süreci ile beraber çalışmalarınızı yürütürken aşağıdaki alanların hangisi veya hangilerinde sorunlar yaşadınız/yaşıyorsunuz? (özellikle pandeminin etkileri)

() kaynak geliştirme () hedef kitleye erişim (teknik kaynaklar)

() hedef kitleye erişim () örgütlenme sorunu

() idari muhatap bulma sorunu () üye ve çalışanlarını etkileyen sorunlar

- Bunları çözdünüz mü/baş ettiniz mi? () Evet () Hayır

Evet ise Nasıl?

Hayır ise Neden?

3 — Pandemi süreci ile birlikte çalışmalarınızı (daha etkin) sürdürebilmek için hangi alanlarda revizyona/ dönüşüme ihtiyaç duyuyorsunuz?

4 — Peki, pandemiden dolayı çalışmalarınızı dönüştürdünüz mü?

Evet ise Nasıl?

Hayır ise Neden?

5 — Bu çalışmaların geliştirilmesi gereken ve güçlü yönleri nelerdir? Açıklayınız.

ölüm 4: Pandemi Süreci ve sonrasında Diyarbakır'da kadın çalışmaları

1 — Pandemi süreci ve sonrasında Diyarbakır'da yaşayan kadınların ihtiyaçlarında nasıl bir değişim olabilir? Yeni oluşacak veya ön plana çıkacak ihtiyaç alanları nelerdir?

☐ Savunuculuk	☐ Kampanya geliştirme
☐ Psikososyal destek	☐ Ekonomik destek/istihdam
☐ Eğitim çalışmaları	☐ Farkındalık geliştirme çalışmaları
☐ Hukuki destek	☐ Raporlama
☐ Barınma desteği	

2 — Diyarbakır'da faaliyet yürüten dernek ve örgütlerin pandemi süreci ile beraber gelişen ihtiyaçları nelerdir? Bunları gidermek için neler yapılabilir?

3 — Diyarbakır'da kadın çalışmaları yürüten örgütler devam eden pandemi süreci ve sonrasında gündemlerine hangi konuları almalılar?

4 — Bu bağlamda sizce erkeklik çalışmalarının Diyarbakır'daki toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına bir katkısı olur mu?

5 — Erkeklere yönelik/erkeklik alanında ne tür çalışmalar yürütülebilir?

6 — Kadınlar söz konusu olduğunda erkeklik alanında yürütülecek çalışmaların kadın çalışmalarına etkisi nasıl olur?

“Kadınlar da bununla ilgili slogan geliştirdi: ‘Faillerle başbaşayız evde’ gibi. Çok da haklı bir söylemdi. Gün boyu psikolojik şiddet uygulayan erkeklerin hizmet bekleyen ve ev içinde hiçbir işe ortak olmama halleri kadınlar ağıısından çok daha yıpratıcı oldu.”

“Telefonu olmayan kadınlar var. Çocuklar uzaktan eğitime dahil olmadı. %26’sının evinde internet ve TV yok. Çocuklar eğitim dışında kaldılar %80’i kız çocuğıuydu. Çünkü oğlan çocuğıu derse dahil olmak için bir yerlere gidiyordu, kız çocuğıu gidemedi. Ben artık dahil olabileceğlerini düşünmüyorum.”

“Var olan sığınaklar yetmedi. Kadınlar oraya gitmek istemiyor; hem de fiziksel ve psikolojik koşulları uygun değıil. Bağımsız olmalı. Belediyelere ve başka bir kuruma bağılı olmadan sığınak açaabilmeli.”

“En büyük isteklerimiz bütün STK’larla dirsek temasında bulunmaktı. Pandemiyle beraber ziyaretlerimiz azaldı. Kendi aramızda en fazla 2-3 kişiyle görüşmelere katıldık. Kişi sayısında bir azalma oldu. Toplantı süresinde azalma oldu, en fazla 15-20 dk. kaldık. Paylaşımlar ister istemez sekteye uğradı. Tamamıyla durmadı ama azalttık görüşme sayısını.”

“Baş edemedik açaıkçası. Birçok yapabildiğimiz şeyi bu dönem yapamadık. Bireysel ziyarette bulunduk arkadaşlarla, hukuksal anlamda bilgiyi devreye soktuk. Tam dokunamadık. Güven anlamında bir bağıımız var. Bir telefon uzağıında olduğumuzu biliyorlar. Bu konuda rahatız en azından.”

“Birkaç defa kadın çemberi yaptık, şefkati konuştuk, birbirimizi dinledik. Kendi hedef kitlemiz kavramsal çalışma ve okumalara kapalıydı. Meditatif sohbetler, buluşmalar iyi geldi, diyebilirim.”

DIYARBAKIR SİYASAL VE SOSYAL
ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜYA DIYARBEKİRÉ BO
LÉKOLİNEN SİYASÍ Ú CIVAKÍ

DIYARBAKIR INSTITUTE FOR POLITICAL
AND SOCIAL RESEARCH